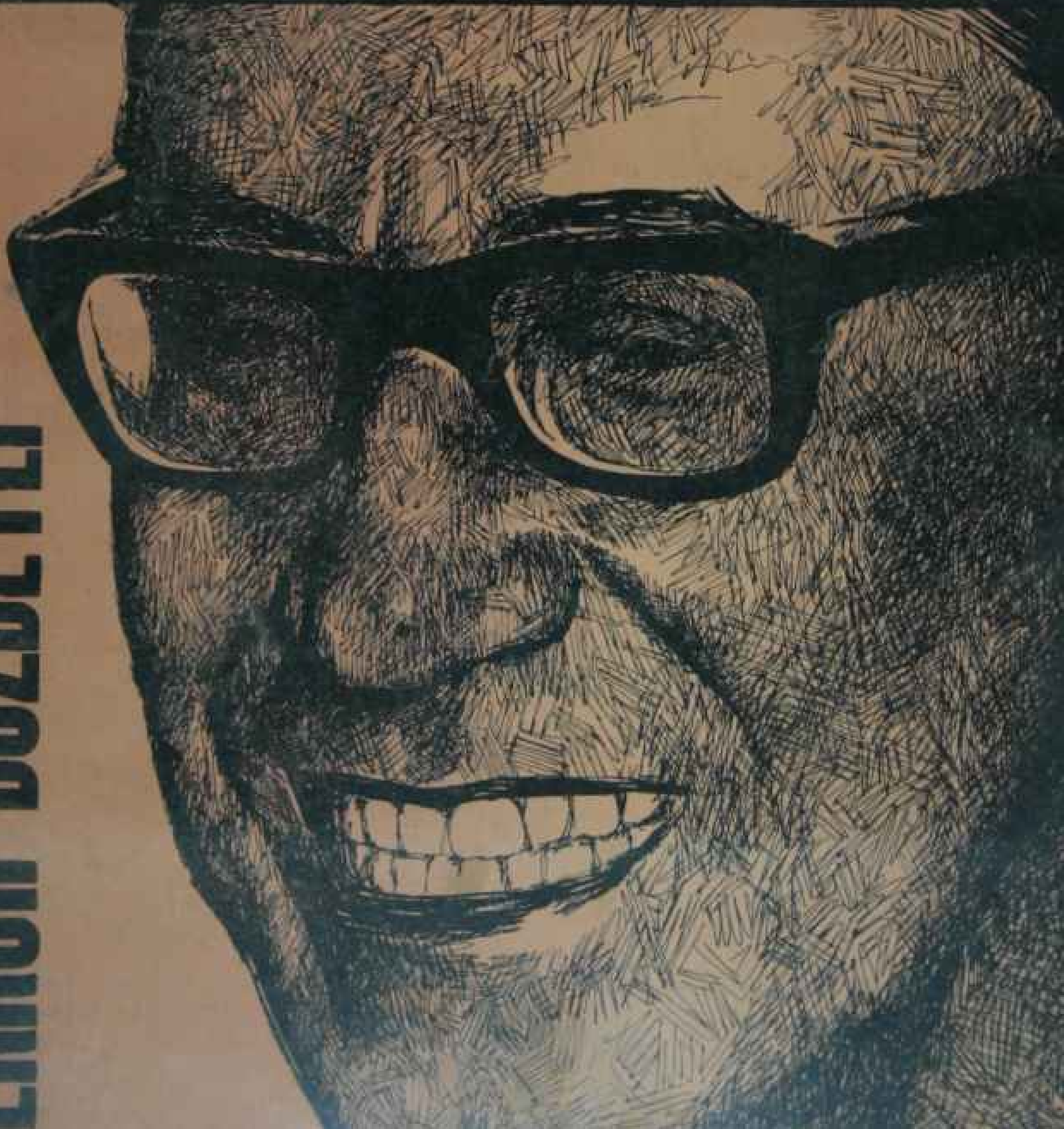
SAYI : 596
20 KASIM 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

MECLİSİN YENİ DONEMİ...

GENERAL ELECTRIC
ampulü
tecrübeli ellerin
mahsulüdür.
Rasgele bir ampul değil
GENERAL ELECTRIC
alınız.

G-E ampulü, bol ışık verir... Çok dayanır

GENERAL ELECTRIC

Cilt: XXXIV Yıl: 12 Sayı: 596

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:
Metin Toker

YAZI İŞLERİ
VE MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tuli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön.

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
17.11.1965

AKİS
HAFTALIK AKTUALİTE DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. NO:15
ANKARA-TEL : 11 89 92
P.K. 582

Kendi Aramızda

AKİS'in kapağında bu hafta genç bir Başkan yer aldı: Ferruh Bozbeyli... Bozbeylinin AKİS'in kapağında yer alışı sebepsiz değildir. Millet Meclisi Başkam Bozbeyli, bundan evvelki dönemde Başkan Vekilliği yapmış ve, birkaç küçük potu hariç, kamuoyundan ve AKİS'ten tam not almış bir politikacıdır. Türkiyenin kaderinde Meclis Başkanlarının ne derece müessir rol oynadıkları gerçeği, memleketi 27 Mayıs' 1960'a götüren sebepler incelendiğinde ortaya çıkacaktır. Bir Koraltanın, bir Erozanın, bir Kirazoğlunun Meclis Başkanlığındaki tutum ve davranışlarının hem kendi başlarına, hem de memlekete ne büyük fenalıklar getirdiği herkesçe malûmdur. Demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olan Parlâmentonun görevini gereğince yapabilmesi, Meclis Başkanlarının, hangi partiye ve hangi siyasî kanaate sahip olurlarsa olsunlar, tarafsız kalabilmelerine bağlıdır. İşte bunun içindir ki Ferruh Bozbeyli hem kendi partisinin, hem de karşı partilerin tam güveni ile Meclis Başkanlığına getirilmiştir. Bozbeyli, bu teveccühe şimdilik lâyık görülmektedir. Eğer aylar ve yıllar sonra bu teşhisimizde yanılmış olduğumuz hükmüne varırsak, hem parlamenter rejime ve hem de ona belbağlayanlara yazık olacaktır.

İç sayfalarımızda hayat hikâyesini, fikirlerini, taahhütlerini bulacağınız genç Başkanla birlikte eski Meclis Başkanlarına da şöyle bir göz atmakta -hatıraların tazelenmesi bakımından- fayda bulduk. 1924 Anayasasıyla Meclis Başkanlığı kürsüsünü işgal etmiş bulunan, kimi "silik", kimi "evlere şenlik", kimi "oturaklı", kimi "iyi" Başkanları, kısaca hatırlatan "Başkanlar" adlı yazıyı zevkle okuyacağınızı tahmin ediyorum.

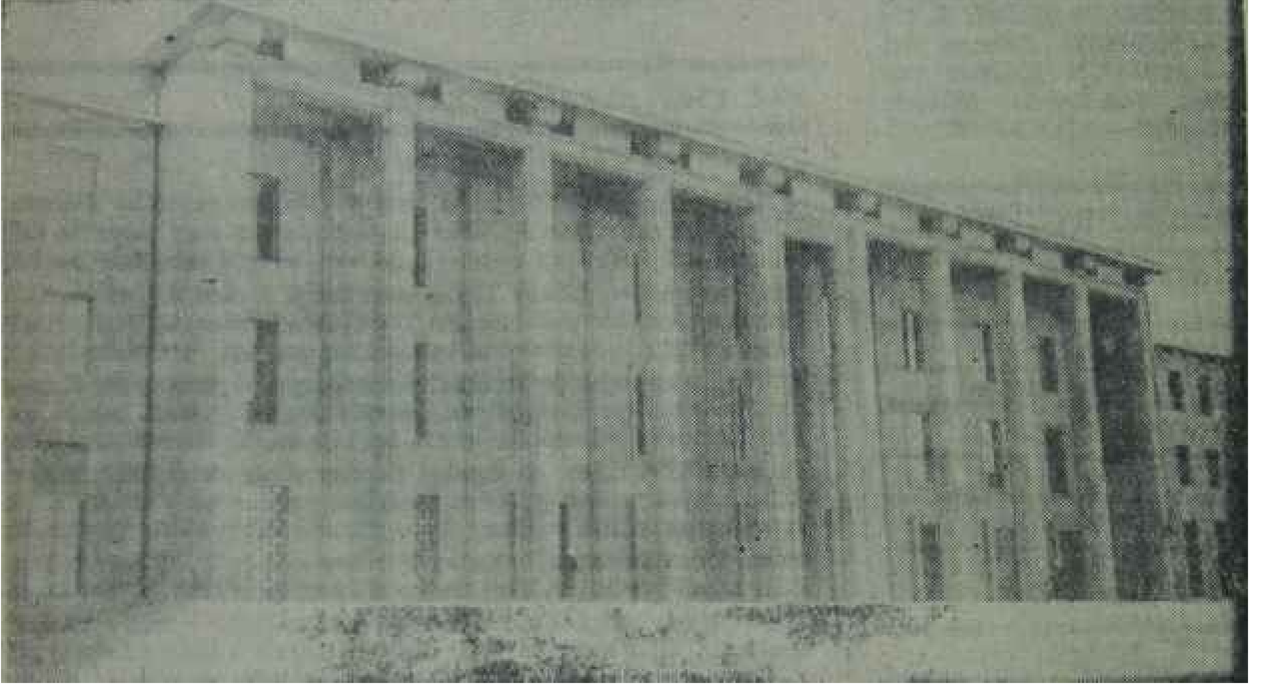
Geçen hafta bu sütunda ilân sahiplerine teşekkürlerimizi sunmuş ve artan ilânların AKİS'e ilginin bir ölçüsü olduğunu belirtmiştim. Bu hafta yine, dört sayfalık bir ilâve ile, ilân sahibi okuyucularımızı memnun etmeğe çalıştık. Her geçen gün tirajı bir parça daha yükselen AKİS'in yeni sürprizlerini yakında bu sütunlardan açıklayacağımızı ümit etmekteyim.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt: XXXIV Sayı 596 20 Kasım 1965

YURTTA OLUP BİTENLER

T.B.M.M. binasının genel görünüşü
Yeni dönemde

Millet

Yeni dönem başlarken

"Millet Meclisi, fiilen, yeni dönemine bu haftanın ortasında başlamaktadır. Milletin gözünün, her zamankinden çok, Meclisi üzerinde bulunduğunu milletvekilleri bilecek olurlarsa çalışmaların yönü memleket için daha faydalı olur.

Bu gözlerden çoğu, Meclise, kavgalar, patırdı ve gürültü görmek maksadıyla bakmaktadır. AP'nin CHP'ye ve bilhassa TİP'e tahammülsüzlüğü, Meclisin marksist partisi TİP'in, şimdilik konudan fazla ifade aşırılığı böyle bir istidadı belirtmektedir. Bunun yanında, AP'nin çok büyük tepki yaratacak bir takım tasarruflar plânlaması çatışma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. AP bunları gerçekleştirmek niyetinde sebat ettiği takdirde Meclisin içinde ve dışında şiddetle itham edilecektir ve bu ithamların ağırlığı altında ezilmemesi kolay olmayacaktır. •

Doğrusu istenilirse ağırbaşlı, fakat son derece sert bir CHP bu Mecliste kendini hissetirirse, idareciler Gruplarına hâkim olabilirlerse 1965 seçimlerinin mağlûp partisi büyük nisbette seçmen önünde kıymetini yeniden kabul ettirebilecektir. Bunun yolu, CHP'nin TİP'e karşı davranışlarına ve CHP'nin TİP ile münasebetlerine geniş ölçüde bağlıdır.

TİP kendi marksist felsefesinin doktrin katılıklarına ve en uçtaki sol partilerin şirretliklerine iltifat etmediği süre, CHP'nin Parlâmentoda onun karşısına çıkmasına hiç bir lüzum yoktur. CHP'de bir TİP düşmanlığı saçmalık olur. Fakat CHP'nin bu sahada asıl dikkat edeceği husus, TİP ile hangi hatlarda bir paralellik kurabileceğine iyi teşhis koymasıdır. Bir takım CHP milletvekillerinin hissî ve fevri çıkışları umumî efkârda doğru olmayan kanılar yaratabilir. Amerika ile ilişkiler, ikili anlaşmalar konusu, petrolün hemen millileştirilmesi, dış ticaretin devletleştirilmesi marksist bir gözle başka türlü, Ortanın Solundaki bir parti tarafından başka türlü görülür. CHP marksist olmadığını halka açıklamak için Ortanın Solunda bulunduğunu ilân etmiştir. Bu, çeşitli sebeplerle ve biraz mukadder âkibet olarak seçmen çokluğu tarafından anlaşılmamış, tam aksi neticeyi vermiştir. Ama CHP'nin Mecliste akıllı bir muhalefeti ve TİP ile münasebetleri gerçeği halka anlatabilir.

CHP Voltaire'in bir sözünü elbette ki hatırında tutacaktır, ken-

«Tebessümler Diyarı»

Metin TOKER

Her geçen gün, sayın Süleyman Demirelin yüksek meziyetlerini vaktinde gereği gibi, Cüneyt arkadaşım da o kadar yazdığı halde, takdir edemediğimden ve seçimlerde onun mübarek partisine oy vermediğimden dolayı biraz daha fazla vicdan azabı çekiyorum. Sayın Süleyman Demirel "Türkiyeyi yüzü gülen insanların memleketi yapacağız" dediği zaman bu vaade inanmamış, partililerinin sevdikleri tâbirle "Muhteşem Süleyman"ı ciddiye almamıştım. Halbuki günler var ki, haber hatırıma ne zaman gelse kendimi tutamıyor ve gülüyorum. Muhteşem Süleyman İktidarı, İstanbula bir de değil, iki asma köprü yapıverecek! Seneye istimlakler başlıyor. İlk kalemde, 300 milyon lira. 300 milyon lira denildiğine bakmayınız. Bu, tevazudandır. O, A.P.'nin becerikli arsa spekülatörü muteber iş adamlarının elinde en azından 500 milyon lirayı bulur. 300 milyonda da kalsa, aman Allah, açılan şu iş sahasına bakınız. Şimdilik bilmediğim, davulun kaytanım boynunda taşıyan Maliye Bakanının da, tokmağı kullanan sayın Başbakanıyla aynı fikirde olup olmadığıdır. Eğer aynı fikirdeyse 1966 Bütçesinde bu iş için ayrılmış bir 300 milyon lira göreceğiz demektir. Tabii, bu paranın nereden bulunacağım da sayın Demirel Meclise söyleyecektir. Yalnız o zaman, portesi 600 milyon lira kadar olan Tasarruf Bonosu derdinden memleketin niçin kurtarılamadığını anlatmak biraz zor olacaktır da..

Şimdi, Türkiyede biraz ciddileşmek zamanıdır. Piyasa her geçen gün, daha fazla bir "Satıcı Piyasası" haline gelmektedir. Bu, alıcının değil satıcının hâkim olduğu, satıcının alıcıya kendi şartlarını kabul ettirttiği bir piyasa demektir. Taksitle satış yapan firmalar taksit süresini azaltıp peşin miktarım arttırmaktadırlar ve bono kabul edenler bunu gittikçe daha az kabul etmektedirler.

Bu, aslında memnunlukla karşılanacak bir hadisedir. Zira temeldeki sebep, geniş bir vatandaş kütlesinin satınalma gücünün artmış olmasıdır. Sahiden de iki unsur bu artmayı birden sağlamıştır ve satınalına gücü artan kütleler toplumun en az varlıklı zümreleridir. Dışardaki işçilerimizden buradaki ailelerine yılda gelen miktar bu sene 70 milyon doları bulacaktır. Bu, 700 milyon lira demektir. Toplu sözleşmelerin İşçi sınıfına sağladığı fazla satınalma gücünün yekûnu 600 milyon lira kadardır. Milyarın üstündeki bu para doğrudan doğruya dükkâna gitmiştir. Eline bu satınalma gücü geçen aileler karşılanacak ihtiyaçları dünya kadar olduğundan bunu hemen piyasaya aktarmışlardır. Piyasanın bir "Satıcı Piyasası" haline gelmesinin büyük sebebi budur. Bunun yanında, Demirel Devrinin başlamasını Menderes Devrine avdetin işareti sayan ve bol kârlar hesap eden çeşitli malların sahipleri de karaborsanın gecikmeyeceğini ümit etmekte, bugün beş kazanmaktansa ellinin kazanılacağı yarınları beklemektedirler. Fiyatların artmasının ve bazı kalemlerde darlığın başlamasının gerçekçi sebepleri bunlardır.

Bundan, dediğim gibi, ürkmek için bir sebep yoktur. Hadiseye doğru teşhis konulur ve iktisat ilminin emrettiği tedbirler alınırsa enflâsyona gidilmez. Bu, resesyonun sonu telâkki edilir ve ferahlığın, işlerin açılışının devam etmesi sağlanır. Demirel İktidarı, İnönü ve Ürgüplü İktidarlarından, aslında böyle bir piyasa devralmıştır. "Destekleme Satınalmaları"nın da geniş kütleleri dükkânlara itmekte rol oynadığı hatırlanacak olursa, yatırımların hangi istikamette geliştirilmesi gerektiği anlaşılır, ithalâtın arttırılması lüzumunun sebebi ortaya çıkar ve kredilerin bollaştırılıp ucuzlatılması yerine hiç olmazsa biraz kısılması, geçen yıl seviyesine kaydırılması şart haline gelir.

Böyle bir iktisadî durumda, İstanbula iki asma köprü yapıvermeye kalkışmak ayranı olmayanın malûm işi yapmaya atla gitmesinden zerrece farksızdır. Ya, Muhteşem Süleyman kendisini hâlâ miting meydanlarında sanmaktadır ve sorumluluğunu unutmuştur, endazesiz atmakta devam etmektedir, fakat gerçeklerin icabının dışına çıkmayacak, yani böyle şeylere kalkışmayacaktır. Ya da, "Sihirbaz Başbakan"ların ikincisi olmak niyetindedir ki bu ona, birincinin âkibetini hazırlamakta hiç gecikmeyecektir.

Türkiyenin bugün, en son muhtaç olduğu şey İstanbula asma köprüdür. İktisaden buna lüzum yoktur, askeri bakımdan handikaptır, Boğaziçinin güzelliği itibariyle hatadır. Bu sadece bir gösteriştir. Eğer şehrin iki kıyısı arasında bir münakale sıkıntısı mevcutsa, yalnız istimlâke gidecek paranın onda, hattâ beşte biriyle feribot seferleri takviye edilse İstanbul daha yirmi sene bir köprüye ihtiyaç göstermez. Devlet Plânlama Teşkilâtının böyle hayallere çalışmalarında yer vermemesi ve iktidarları bu gibi saçmalıklardan mutlaka alakoymaya kararlı bulunması bu yüzdendir.

Vergi vermemenin ayıbını ortadan kaldıracak, namussuzluğa, Servet Beyannamelerinin ilgasıyla açık prim tanıyacaksın, gelir getirebilecek tek saha tarımı vergilemeyeceksin ve orada her şeyin âdil olduğunu beyan edeceksin, Personel Kanununun yürürlüğe girmesiyle üzerine bir yük, Tasarruf Bonolarını bazı gelir dilimlerinden kaldırırsan bir başka yük alacaksın. Yatırımlar en az olduğu gibi devam edecek, üstelik her aileye bir ev politikasının uygulanmasına başlanacak. Sonra da, İstanbula bir kalemde iki asma köprü birden yapıvereceksin ve ilk yılda bunun sadece istimlâk bedeli olarak 300 milyon lira ödeyeceksin.

Git be kardeşim, işletme adamı!

disinin olmayan fikirlerin dahi serbestçe söylenmesi, kürsüden tartışılması için canla başla mücadele edecek, TİP'e karşı' AP'den gelecek her kısıtlayıcı tedbirin önüne dikilecektir. Ama bunu yaparken kendi gerçek fikrini ne kadar meharetle belli ederse ve iki tarafın aşırılığına karşı doğru yolu gösterebilirse başarısı o kadar büyük olacaktır. Buna mukabil bir his fırtınası içinde, inanmadığı görüşlerin savunuculuğu durumuna düşürülürse, meselelerde esas ile şekli birbirinden ayıramazsa CHP Grupuna hâkim olamayan idarecilerin günahları kolay tamir edilemeyecektir.

Açılan dönemde, CHP hayatî önemde bir role adaydır.

A. P.

Akrabanın akrabaya ettiğini...

Bu hafta AP'nin Ankaradaki Genel Merkezine gidenler veya Meclisin AP koridorlarında dolaşanlar bir takım AP'lilerin başka AP'lilere kızgın, dargın veya şüpheli baktığını kolayca farkettiler. Ellerde, Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkarılan Büyük Doğu dergisi dolaşıyordu. Büyük Doğu, son-sayısında, Saadettin Bilgiçin etiketi altında Demirele ve Hükümetine karşı cephe almıştı. Saadettin Bilgiçin ismi verilerek anlatıldığına göre Demirel Bilgiçi çağırmış, ona 22 kişilik bir Hükümet listesi uzatmış,

Saadettin Bilgiç
Kahve dönücüsü ve...

Kulağa Küpe

Transfer

Şu, İktisadî Devlet Teşekküllerini özel sektöre devretmek hikâyesi var ya» Hani, bundan onbeş yıl önce D.P. de iktidara o vaadle gelmişti. D.P. İktidarı on yıl içinde devlet sektöründen özel sektöre ne devredebilmiştir, bilir misiniz? Sadece bir çırçır fabrikası!

Hiç merak etmeyin, bu sefer de A.P. İktidarı devlet sektöründen özel sektöre mutlaka bir şey devredecektir: Gırgır fabrikası!

Süleyman Demire!, Başbakanlığın çocuk oyuncağı olmadığını anladığında Morrison'un temsilciliğine dönecektir de..

kendi adını da istediği Bakanlığın karşısına yazmasını istemişti. Fakat Bilgiçin takımı, daha Önce, liderine şu telkini yapmıştı: "Ya şâmil ve istikbale hâkim mânada Başbakan Yardımcılığını üzerine alacaksın, yahut şu veya bu Bakanlıkta tecrit edilmeye razı olmayarak hiç bir makam kabul etmeyeceksin!"

Bilgiç, bu direktif üzerine Demirele mukabil teklifini yapmış, kadrosuyla birlikte ve kendisine Başbakan Yardımcılığı verilmek şartıyla Hükümete gireceğini bildirmişti. Fakat Demirel bunu reddetmişti. Büyük Doğu şöyle diyordu: "Neticede eski Umum Müdürün yeni kabinesi, kendi tarafından 22 şube müdürünün tayiniyle kuruldu". Bilgiççi ekibin dilindeki bu "eski Umum Müdür" tâbirinin, Celâl Bayarın da kullandığı tâbir olduğu dikkatlerden kaçmadı.

Büyük Doğu Bilgiççi ekibe dahil olarak şu isimleri veriyordu: Ethem Kılıçoğlu, Hasan Aksoy, Arif Hikmet Güner, Ahmet Nihat Akay, Şerafeddin Paker, Cemal Külâhlı, İsmail Hakkı Yıldırım, Önol Şakar, Ömer Öztürkmen, Hasan Fehmi Boztepe, Osman Yüksel, Şadi Pehlivanoğlu, Sait Sina Yücesoy, Abbas Ali Çetin, Vedat Ali Özkan, Osman Turan, Hüsnü Dikeçligil, Alaeddin Çetin. Ekip, kırk kişilikti. AP nin Genel İdare Kurulunda Bilgiçci ekibi tutacak olanlar da şunlardı: Ethem Kılıçoğlu, Kadri Eroğan, Ertuğrul Akça, Talât Asal, Orhan Süersan, Vedat Ali Özkan. Dergi, Cevat Önder ile Osman Turanı "biraz karışık" buluyordu.

Büyük Doğu aynı sayısında, İhsan Sabri Çağlayangil hakkında, Antalya valiliği devrinden bir de çok eğlenceli hikâye anlatmaktaydı.

Temeldeki ruh haleti

Bu yayın üzerine, AP'nin Demireli tutan organları derhal hücuma geçtiler. Bunlar Zafer ile Adaletti. Zafer "AP'ni hiç kimse parçalayamaz" ve "Münafıklar" adlı iki yazıya aynı gün birinci sayfasında yer verdi. Bunda, "kendilerine milliyetçi süsü veren münafıklar "a şiddetle hücum ediliyordu. Diğer taraftan Demirelci Adalet ile Bilgiçci Yeni İstanbul da, kendi aralarında bir mahalle kavgasına tutuştular ve birbirlerinin cemaziyülevvellerini açıklamaya koyuldular.

Necip Fazıl gibi, mahiyeti ziyadesiyle bilinen bir şahsın, Bilgiç adına diye dahi olsa, vaziyet almasıyla AP içinde bu kaynaşmanın doğması, hadisede esaslı bir temelin bulunmasının neticesi oldu. AP'de, bugünlerde, Süleyman Demirele ve takımına verilen isim "Beleşçiler"dir. Gerçekten da bu takım, kaptanıyla birlikte, AP'nin başına

Necip Fazıl Kısakürek
... hınk deyici

adeta gökten zembille indirilmiş ve partiyi zor günlerde kurup zor günlerden geçirenler diktikleri ağacın meyvasını yiyememişlerdir. Bunun doğurduğu infial, Demirel ile "Şube müdürleri"ndeki çalım arttığında eski AP'lilerin ruhlarında daha derin yaralar açmaktadır. Bilgiç ekibinin bir çok mensubuna, bu "Beleşçiler"in fena halde battığı görülmektedir. Diğer taraftan Kaptanın ve takımının hiç göz doyurmaması, son derece zayıf oldukları intibaını vermesi bunların kabulünü güçleştirmektedir. Bu AP'liler, kendi Bakanlarının Bütçe Görüşmelerinde, komisyonlarda "çuvallayacakları"ndan emin bulunmakta ve Demireli mümkün olduğu kadar çabuk "Doğru dürüst bir kabine" kurmaya zorlamak istemektedirler.

Büyük Doğu, AP kampında bundan dolayı bu kadar mühimsendi ve çatışmayı tekrar su yüzüne çıkarttı.

Dernekler

Paranın kudreti

Türk-Amerikan Derneği Yönetim Kurulunun eski üyelerinden Sabahattin Kazanç, geride bıraktığımız haftanın sonunda birgün, kendisiyle görüşen bir AKİS mensubuna, ortada herhangi bir sebep yokken kendisine ihtar cezası verilmesinden yakındı ve şöyle dedi:

"— Aramızda yabancılar olmasaydı, haksız da olsa böyle bir ihtar cezasına aldırış etmezdim. Fakat bu Dernekte amerikanlarla birlikte çalışıyoruz. Bu ihtar cezası benim milli hislerimi rencide etti. Bunun için açtığım dâvayı kazanıp, bütün Dernek üyelerine de birer mektup göndererek, cezanın iptal edildiğini bildireceğim."

Kazanç, Derneğin eski Müdürü Robert Gilkey'e karşı çıktıkları için, kendisinin şimdi komisyon çalışmalarına da alınmadığını söyledi ve Dernekte cereyan eden usulsüzlükleri bir açık mektupla Dernek Başkanlığına bildirdiğini ifade etti. Mektupta, Robert Gilkey'in usulsüz davranışları anlatılmakta, Amerikan Büyük Elçiliğinde, USIS, AID, Tumpane, Tuslog ve Jusmınafta görevli bazı amerikanların Derneğin iç işlerine karıştıkları bildirilmekte ve "Gönül isterdi ki, dostlarımız taraf tutmasınlar. Ama Derneğin işlerine müdahale edildiği bir gerçektir. Amerikan dostluğu ancak, böyle davranılmadıkça halk arasına yayılabilir" denilmektedir.

Meselenin içyüzü

Bundan sekiz ay kadar önce, Mithat Paşa Caddesindeki Türk-Amerikan Derneği binasında, Derneğin yıllık Genel Kurul toplantısı yapılıyordu. Vakit ilerlemiş, hava kararmağa başlamıştı. Kürsüdeki esmer, uzun boylu, bıyıklı amerikalı, nazikâne bir dille başladığı konuşmasını şöyle tamamladı:

"— Bizim istemediğimiz şahıslar Yönetim Kuruluna seçilirse, Türk - Amerikan Derneğine yapılan yardımı keseriz!.."'

Bu sözleri söyleyen amerikalı, Amerikan Haberler Merkezi -USIS- Müdürü Squires'di. Müdürü bu sözleri söylemeğe zorlayan sebep, eski Yönetim Kurulu üyelerinin yeniden seçilmelerine engel olmaktı. Bunun için de gerek türk ve gerekse bazı amerikalı üyeleri etkileyebilmek amacıyla erken saatlerde toplantıya gelmişti ve konuşmasını büyük bir gönül rahatlığı içinde yapıyordu.

Nitekim, USIS Müdürünün tehditkâr konuşması semeresini verdi ve eskilerin yerine, önceden -tespit edilen altı türk ve beş amerikalı üye Yönetim-Kuruluna seçildi.

'USIS Müdürünü, kongrenin kulisini yönetmeğe ve Yönetim Kuruluna seçilecek yeni üyelerin tespitine yardım etmeğe zorlayan asıl sebep ise, bundan önceki Yönetim Kurulu üyelerinin, Derneğin amerikalı Müdürü Robert Gilkey'in bazı davranışlarına karşı koymalarıydı. Üyeler, gene çetin bir seçimden sonra göreve başladıklarında karşılarında Gilkey'i bulmuşlardı. Üyelerin ifadesine göre, Gilkey rahatına düşkün, günün her saatinde içki içen, tipik bir amerikalıydı. Derneğin otomobilini istediği zaman alıyor, istediği şekilde kullanıyordu. Üstelik, Yönetim Kurulunun onayını almadan, tüzüğe aykırı çeşitli harcamalar da yapıyordu. Meselâ, Yönetim Kurulunun haberi olmadan Amerikadan sinema makinesi getirtmiş ve Dernekte, tüzük hükümlerine aykırı olarak, üyelere ve üye olmayanlara ücret karşılığında film göstermeğe başlamıştı. Ruhsatı olmadığı ve Belediyeye vergi ödemediği için hakkında kovuşturma sıçılmış ve Dernek 673 bin lira cezaya çarptırılmıştı.

Türk - Amerikan Derneği Müdürü Benno Seleke
Dernekte politikacı

Dernek Müdürünün bu yoldaki davranışları Yönetim Kurulu üyelerinin sert tepkilerine yol açtı. Yönetim Kurulu Başkanı Avukat Cevat Mimaroğlu, Robert Gilkey'in bağlı bulunduğu USIS Müdürü Mr. Squires ile görüştü ve Gilkey'in değiştirilmesini istedi. Aksi takdirde. Yönetim Kurulunun toptan istifa edeceğini bildirdi.

Karamanın koyunu

Amerikan Haberler Merkezinde yapılan bu görüşmeden kısa bir

süre sonra, Squires ile Amerikan Kültür Ataşesi Walter Bastian, Yönetim Kurulu üyeleriyle ortak bir toplantı düzenlediler. Toplantıdan maksat, Derneğin çalışmaları hakkında bilgi edinmek ve iddiaların doğru olup olmadığını araştırmaktı. Toplantıda, Başkan Mimaroğlunun USIS Müdürüne anlattıkları diğer üyeler tarafından da dile getirildi. Yönetim Kurulunun amerikalı üyelerinden Miss. Stacey ile Mr. Rethemeyer de .Gilkey'in bazı usulsüz davranışlarda bulunduğunu öne sürünce, USIS Müdürü çaresiz kaldı ve:

"— Madem istemiyorsunuz, Müdürünüzü bir süre sonra değiştiririz" dedi.

USIS Müdürünün verdiği teminat, bir süre sonra gerçekleşti: Yönetim Kurulu üyelerinin bazılarınca "İstenmeyen Adam" ilân edilen Gilkey görevinden alındı, fakat daha bir üst kademe olan Kültür Ataşeliğine getirildi!.. Bir trafik kazasında yaralanan eski Ataşenin yeri de böylece doldurulmuş oldu. Gilkey'in yerine ise, Yönetim Kurulunun onayıyla, Mr. Benno Selcke tâyin edildi.

Robert Gilkey'in Kültür Ataşeliği görevine getirilmesi, Dernekte oynanan oyunların gelişmesine yol açtı: Gilkey bu defa da kendisini "İstenmeyen Adam" ilân eden Yönetim Kurulu üyelerini kongrede değiştirebilmek için faaliyete geçti ve Ankaradaki yakını amerikalıları, oylarından yararlanmak için, Derneğe üye kaydettirdi.

Günler ve aylar geçiyor, yaklaşan kongrenin heyecanı gittikçe artıyordu. Gilkey ve USIS Müdürü, Büyük Elçilik, USIS, Tumpane, Jusmmat ve Tuslog'da çalışan Dernek üyelerinin kongrede bulunmalarını ve kendilerinin hazırlayacakları listeye oy vermelerini tenbih ettiler. Karlı bir kış gününde toplanan Genel Kurul hayli elektrikli geçti. Toplantıda, Gilkey'in usulsüz davranışları ortaya konuldu. Ancak toplantıda, amerikan ve onların yanında çalışan türk üyeler çoğunlukta oldukları için, Gilkey'e karşı olan türk üyelerin Yönetim Kuruluna seçilmelerine engel olundu ve hazırlanan listedeki isimler, çok az bir değişiklikle oy aldılar.

Yoğun bir kulis faaliyeti sonunda seçilen üyelerin kimlikleri ilgi çekicidir: Üyelerin çoğunluğu, Amerika Büyük Elçiliği mensubudur. Türk üyeler ise, amerikanlara yakın, amerikan propagandasını tam amerikanların istediği şekilde yapabilecek, usulsüz davranışlara karşı çıkmayacak kimselerdir.

Aynı seçimde gene amerikalıların hazırladığı listeyle işbaşına gelen Haysiyet Divanının ilk icraatı, Gilkey'e karşı çıkan eski Yönetim Kurulu üyelerinden bazıları için bir misilleme şeklinde oldu: Yönetim Kurulunun eski Başkam Cevat Mimaroğlu, aidatını ödemediği gerekçesiyle Dernekten ihraç, Sabahattin Kazanç ise, savunması dahi alınmadan ihtar cezasıyla taltif edildi.

Dernek yöneticilerinin şimdi en

AMMA DA İŞTAHLIYMIŞ — Türkiyenin en kahraman ve gözü pek iki adamı kimdir bilir misiniz? İsmet İnönü ile Suat Hayri Ürgüplü. Nasıl mı? Başbakanlığın Buick arabasına binerek. Meğer, Süleyman Demirel Başbakan olur olmaz alınan bir rapora göre bu Buick'e binmek son derece tehlikeli değil miymiş? İsmet İnönü ile Suat Hayri Ürgüplü demek aylarca bu Buick'e binerek hayatlarını istihkar etmişler.

Ama, onlar bunu yapabilirler ve, bu memleket her zaman bir İnönü, bir Ürgüplü bulabilir. AP'lilerin Muhteşem Süleymanı öylemidir ya? O giderse, yenisi nereden bulunur?

Bundan dolayıdır ki Süleyman Demirelin Başbakan olunca ilk işi, Buick'i bir kenara itmek ve kendisi gibi muhteşem bir Cadillac'ı altına çekmek olmuştur. Şimdi, bu Cadillac, içinde kıymetli sahibi olarak Ankara caddelerinden geçerken vatandaşlar, "Tu.. tu.. maşallah" diye kem gözleri uzaklaştırmaya çalışmaktadırlar.

Demirelin iktidarından sonra gelişen başka bir ticaret de, "Süleyman Demirel Resmi" satmaktır. Ancak nedense bunları, daha ziyade, Milli Piyango Bayileri satmaktadırlar.

çok merak ettikleri şey, Sabahattin Kazanç tarafından, ihtar cezasının iptali için açılan dâvanın ne yönde sonuçlanacağıdır. En çok uğraştıkları mesele ise, bundan bir süre önce Beyrut Kültür Ataşeliğine 'tâyin edilen. Derneğin eski Müdürü Gilkey'in, ruhsatsız sinema oynatmakla sebep olduğu 673 bin liralık cezanın Belediyece hafifletilmesidir.

Amerikalılar, bu iş için bilhassa Süleyman Demirele güvenmektedirler.

Meclis

İki yoldan biri

(Kapaktaki Başkan)

Millet Meclisi Başkanı Ferruh Bozbeyli:

"— Eğer Grupum benden partizanlık isterse, iki yoldan birini seç--k gerekecektir: Bu isteğe uymak veya uymamak... Bu durumda benim için karar gayet kolaydır. Sa--ce, 'buyurunuz emanetinizi' dedim! Bence her şeyden evvel kendi inançlarımı yaşamak önemlidir" dedi.

Bunları söyleyen ve kordiploma-

Eee, fatura meselesi!

Daha AP İktidarının koltuğu ısınmamışken bir gerçek her geçen gün biraz daha iyi ortaya çıkmaktadır.

Akıl için yol nasıl birse, şartları bu olan Türkiye için tutulacak yol da birdir. Seçimlerde CHP bu yolun ne olduğunu söylemiştir, bu yolu tutacağım ilân etmiştir, bütün dünyada bu yola Ortanın Solu dendiğini de bildirmiştir. Buna mukabil AP bambaşka ve hayalî, hiç dikensiz ve zahmetsiz bir yol vaad etmiş, Ortanın Solunun da komünistlik mânasına geldiğini açıklayıp işin içinden çıkmıştır.

İşin içinden çıkmıştır ve seçimleri almıştır.

Bundan dolayı, çok CHP'li dahi, CHP'nin bu tutumunu yermiş, "Yahu, her şeyi adıyla söylemek şart mıydı? Lâfı ağzımızda geveler, oyları toplar, sonra gene bildiğimizi yapardık" diye söylenmiştir. Daha başkaları ise Demirelin bu kurnazlığına hayran kalmışlar, tıpkı vaktiyle Menderes için düşündükleri gibi "Adam tam, bizim memleketin politikacısı. Bu İsmet Paşa İngilterede mi politika yaptığını sanıyor, canım.." diye düşünmüşlerdir.

Ama Demirelin de, sayın selefinin de unuttukları, havaya atılan lâfların iktidarları bağladığı, insanın burnuna, seçimden sonra faturaların dayandığıdır.

Demirel Kabinesinin iki teknisyen Bakanı, uzun zamandır işin başında olmanın ve işi bilmenin verdiği yetkiyle iki konuda görüşlerini açıklamışlardır. Maliye Bakanı İhsan Gürsan Servet Beyannamelerinin ve vergilerin açıklanması prensibinin kaldırılamıyacağını,

Demirel - Gürsan - Deriner

Doğruyu bilen beri gelsin!

devletin bunlardan vâzgeçemiyeceğini bilmektedir. Ondan dolayıdır ki, bir değişiklik yapılırken bu müesseselerin sağladığı imkânların devlet elinde kalması için dikkat edileceğini söylemiş ve şöyle demiştir:

"— Belki bunların isimlerini değiştiririz. Ama, isim ne olursa olsun bu müesseselerin fonksiyonlarını devam ettirmek gerekir."

Bu, aklın sesidir.

Ertesi gün, politikanın sesi duyutmuştur. Ses,' Demirelin sesidir ve söylediği şudur:

"— Şaka istemiyoruz. Hükümet ediyoruz. Ben ne dedim? Kaldırılacak, dedim. Öyle ise kaldırılacak.."

Çalımı caba, bu seçimleri almak için desteği sağlanmış olan bir belirli özel sektöre, Demirdin, ödenmesi lüzumunu bir mecburiyet olarak omuzlarında hissettiği fatura bedelidir.

Bu kadar mı?

Hayır.

Yeni Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakam - Bakanlıkta Müsteşardı İbrahim Deriner konuşmuştur:

"— Bütün Genel Müdür arkadaşlarıma samimî bir timadım var.

Buna, bir AP organının koyduğu başlık şudur: "Sürpriz - Tarafsız olmadıkları ve sol eğilimli bulundukları halkça bilindiği için vazifeden uzaklaştırılmaları beklenen Umum Müdürler rahat **etti**- Hiç bir Genel Müdür değiştirilmeyecek!"

Şimdi, politikanın bu sesini gene Demirdin kuvvetlendirmesi hiç kimseyi şaşırtmamalıdır:

"— Ben ne dedimse o olur! Genel Müdürler değiştirilecektir."

Türkiye Petrollerinin başındaki Genel Müdür, Etibankın başındaki Genel Müdür.. Bunlar, desteği sağlanmış başka bir gücün, yabancı sermayenin istediği kurbanlardır ve bu, onların faturasının ilk maddesidir.

Akıl ile politika birbirinden bu kadar uzaklaşınca önce aklı temsil edenler şapkalarım alıp giderler, sonra onların yerine patlıcana değil efendiye hizmet aşkıyla dolu olanlar gelirler ve nihayet Ur rüzgâr, çuvalları doldurtması beklenen kaptanın gemisini, yolcularıyla birlikte bir adada karaya oturtuverir.

Ne var ki, geçen defa pusulanın şaşırılması biraz daha güç olmuştu da..

tiğin de bulunduğu bir davette rastlanılsa kolaylıkla hintli veya pakistanlı olduğu intibaını verebilecek kadar esmer, ince, uzun Bozbeyli bir kaç gün evvel aldığı bir "teminat"a güveniyordu.

Gerçekten de geçen haftanın başında Salı günü Meclis Başkanı odasında Demirelle bir görüşme yapan Bozbeyli tarafsızlık konusuna açtı ve Başbakanın kişisel görüşünü öğrenmek istedi. Demirel ister istemez Bozbeyliye şu cevabı verdi:

"— Hareketlerinizi Grupunuzdan gelen şu veya bu tepkiye göre ayarlamanız sizden istenemez. Grupunuzdan sizi partizanlığa teşvik eden bir davranış gelmiyecektir. Gelse bile bunu nazarı itibara almayınız."

Bozbeyli, Başbakanın bu sözlerini bir açık bono olarak kabul etti.

Aslına bakılırsa Millet Meclisinin yeni Başkanının, partisinin Genel Başkanından böyle bir teyit beklemesi, araması sebepsiz değildir. Radyoyla da verilen Program Görüşmelerinde AP'li Meclis Başkanı ne kadar müsbet not aldıysa, AP Grupu da o derece menfi bir manzara ve tutum göstermiştir. Bu durumun zaman zaman bir çelişme şeklini aldığı gözlerden kaçmamıştır. Bozbeyli muhalefet partilerinin sözcülerine ve gürültü çıkaran milletvekillerine ihtarda bulunurken âdeta şehvetli bir hazla alkışlayan İktidar Grupu, aynı davranış kendisine yöneltildiğinde önce şaşkınlık, sonra ise bariz bir tahammülsüzlük göstermiştir. Ethem Kılıçoğlunun, Başkanlığın yaptığı usulsüzlük hakkında söz alıp Çetin Altanın kürsüye gelmesi için verilen izni şiddetle yermesi bunun örneklerinden biridir. Bozbeylinin zaman zaman İktidar Grupuna mensup milletvekillerine verdiği ihtarlar, yaptığı sert uyarmalar bu Grup mensuplarınca hiç de hoş karşılanmamıştır. 8 Kasım Pazartesi gecesi bir evde yapılan toplantıda AP-nin -yeni Grupuna hoş görünmek için son günlerde fazlaca gayretkeş olmıya başlıyan- transfer Meclis Başkan Vekili Nurettin Ok tarafından söylenen şu sözler hayli ilgi çekicidir:

"— Tarafsız görünmek için, seçilip geldiğin partiye vurmak şart değildir!"

Okun, Grupuna "ben sizin istediğiniz başkan olabilirim" anlamında bir işmar mı yaptığı, yoksa samimi kanaatini mi dile getirdiği iyice anlaşılamamıştır. Fakat bu sözler, samimi bir kanaatin ifadesi bile olsa, yanlış ve tehlikelidir. Bu anlayışa göre, demek ki bir partiden seçilip başkan olan adam kendi partisine vurmamalıdır... Eğer Başkan kendi partisine vurursa, bu, "tarafsız görünmek" şeklindeki bir art niyetle ilgili, suni ve tutarsız bir davranıştır!... Bu mantık silsilesinin, tarafsız olması gereken makamları parti militanı zihniyeti ile dolduran Koraltanların, Erozanların ve -1950 den öncesine gidilirse- Cevdet Kerim İncedayıların davranışlarına kadar uzanacağı apaçıktır

İsmet Sezgin, Turgut Toker gibi mutedil bilinen AP'lilerin dahi paylaştıkları bu tertip düşünce ve tenkitler aynı gün Bozbeylinin kulağına erişmekte gecikmemiştir. Belki de kaynaşma, Bozbeyliye "ayağını denk al" anlamında bir uyarma olarak kasten duyurulmuştur.

Bozbeyli makamında
"... kimine kürk giydirir, kimine yelek.."

Hazırlık devresi

Fakat Bozbeyli, devletin bu 3 numaralı makamına -Cumhurbaşkanlığı ve Senato Başkanlığından sonra- hiç hazırlıksız ve bilgisiz gelmemiştir. Hattâ Bozbeylinin dağarcığında hayli tecrübe de vardır. Yeni Başkan önce kendi Grupunun, sonra Millet Meclisinin Başkanı oldu ve oralarda iyi imtihan verdi. Meclis Başkanlığı seçiminde CHP oylarının da daha ikinci turda Bozbeyliye gitmesinin sebebi budur.

Ferruh Bozbeyli geçen haftanın içinde bir gün, Meclisteki Başkanlık odasında şöyle dedi:

"— Ben AP Grup Reis Vekili seçildiğimde, kendi siyasî hizmet yönümü tesbit etmeden evvel okumalıyım diye düşünmüştüm. Ne okuyacağımı, nasıl okuyacağımı da şöyle tespit etmiştim: 1946 senesinden 1960 senesine kadar Meclis zabıtlarını ele aldım. Çeşitli partilerden önem verdiğim 36 kişiyi seçtim ve onların bütün konuşmalarını okudum. Aynı hatibin aynı konudaki konuşmalarını bir fihrist halinde tespit ettim. Ortaya enteresan sonuçlar çıktı. Bu çalışmamı bir etüd haline de getireceğim. Yalnız ben, bu 36 kişiyi incelerken, bazı ilgi çekici vakalara rastladıkça, çizdiğim okuma sınırının dışına da çıktını. Bu şekilde rastladığım bir durum ilgi çekicidir: 1950 öncesinde DP muhalefetteyken, sözlü sorular, bugün olduğu gibi, haftanın belirli bir gününde görüşülürmüş. Sözlü soruların görüşüleceği gün, İktidar milletvekillerinden biri, kanun tekliflerinin öne alınması için bir önerge vermiş. Tabii bu önerge kabul edilirse sözlü sorular görüşülemiyecek ve Muhalefetin tenkit imkânı ortadan kalkacak. Bir DP milletvekili bu önerge üzerinde söz almış, İktidar Grupundan bu önergeyi kabul etmemelerini isteyerek, 'Âdil olmak kâfi değildir. Kudretlinin âdil olma-

İbretle hatırlatıla..

Bugün Türkiyede yeni bir Başbakan işe başlamış bulunuyor. Bugün Türkiye, türk - amerikan ilişkileri bakımından da bir devrenin başındadır. Amerikanın, artık Türkiyede eskisi gibi sevilmediği hiç kimsenin meçhulü değildir. Sebep ararken kabahati komünistlere, komünist tahriklerine, T.İ.P'in propagandasına, hattâ C.H.P.'ye yüklemek kolay bir yoldur ama bunun, araştırmacıları doğru bir neticeye götürmesi pek şüphelidir. Bunun yerine ,1958'de yazılmış bir yazının aşağıdaki parçalarım okumak mutlaka daha fazla fayda sağlayacak ve yeni devrede eski hatanın tekrarlanmasını -eğer vakit henüz geçmemişse- önleyecektir. Üstelik yazının yazarı da ne komünisttir, hattâ ne de bir türktür. Bu, Türkiyede pek meşhur bir amerikalı gazeteci, Eugene C. Puiliam'dır.

İkinci Cihan harbinden sonra Türkiyeyi üçüncü defa ziyaret ettik. Fevkalâde farklara rastgeldik, fakat ters tarafa doğru..

Türkiyede iktidar iflâsa doğru yol almış ve "Avrupanın hasta adamı" sıfatını kullanmasına sebep olan eski role doğru ayaklar kaymıştır. Enflâsyon ve tehlikeli bir kara borsa bütün memleketin iktisadi hayatım sarsıntıya uğratmıştır. Derhal düzeltici tedbirler alınamazsa, hoşa gitmeyecek gelişmeler cereyan edebilir. O takdirde Birleşik Amerika kendi kendisiyle tezat haline düşecek, mevkii sarsılmış bir iktidar şefine yardım etmiş olacaktır.

(...) İkinci Cihan Harbinden beri ilk defa olarak Türkiyenin her tarafında bize karşı dostça olmayan bir hava esmeğe başlamıştır. Türkler, başlarına gelen her aksilikten bizi mesul tutuyorlar. Bütün bu hallere ait mes'uliyetler bir tek kişinin üzerinde toplanıyor ki o da Türkiyenin, kendi kendini diktatör mevkiine geçirmiş olan Başvekili Adnan Menderestir. Kudret ve şahsi otoritesinin genişliği kendisinin başına vurmuştur.

Menderes Başvekil olduktan sonra, Türkiye dikkate lâyık bir tarzda ilerlemişti. Menderes bu gelişme programım terkederek memleketi içinden zor çıkılır bir duruma sürüklemiştir. Bu hal de, Türk-Amerikan münasebetleri bakımından ciddî bir tehdit teşkil edep.

(...) Türkiyenin iktisadi kalkınması için kullanılacağı Başvekil Adnan Menderes tarafından söylenen Amerikan yardım paraları, Menderes iktidarının nüfuzunu genişletmek maksadiyle kullanılmıştır. Menderesin programı yoktur. Günde on allı saat çalışır, memleketin her köşesini dolaşır, boyuna vaadlerde bulunur, bunları nadir surette tutar.

"(...) Türlü türlü pazarlıklardan sonra Menderes Amerikadan ve diğer kaynaklardan 395 milyon dolar borç para elde etmeğe muvaffak olmuş ve böylece Türkiyenin iktisadî dertlerinin halledildiğini ve her şeyin yoluna girdiğini iddia etmiştir. Halbuki paralar hesapsız ve plânsız bir surette harcanırsa, hiç bir şey halledilmiş olmayacaktın Eğer Menderesin borç paraları hiç bir tahdit ve kontrola tâbi olmadan sarfetmesine meydan bırakılırsa, bizim Türkiyedeki vazifemiz çökecektir. Günün birinde Menderes düşerse, arkasından Amerika aleyhtarlığı cereyanları baş gösterecektir.

Daha şimdiden Menderesin diktatörlüğünden ve hatalarından Amerikayı mes'ul tutanlar vardır.

sı gereklidir' demiş. Ama önerge kabul edilmiş ve Muhalefet tenkit imkânından mahrum kalmış.

Aradan seneler geçiyor, İktidarla Muhalefet yer değiştiriyor.

Yine birgün, bu defa DP'li bir mebus tarafından, sözlü sorulardan evvel kanun tekliflerinin görüşülmesi için bir önerge veriliyor... Bu defa da bu önergenin aleyhinde bir CHP'li söz almış ve 1950'den önce konuşan DP milletvekilinin duyduğu aynı ıstırabı dile getirerek demiş ki: 'Bu Meclisin kapısına ister Tiyatro yazınız, ister TBMM... Bu çatının altında cereyan eden işler Büyük Millet Meclisinin şanına lâyık olduğu zaman kapıdaki yazının mânası olur. Bugün ise, Muhalefetin murakabe imkânı kalmadı. Büyük ekseriyetinizi her neticeyi almak için kullanıyorsunuz. İnsaf ve adalet, kuvvetlinin önem verdiği değerler oldukça, manalıdır.' Fakat bu konuşmaya rağmen takrir yine ekseriyetle kabul edilmiş ve Muhalefet murakabe hakkım kullanamamış..."

Konfor ve vicdan

"Bozbeyli bir süre sustu. Piposunu çekiştirdi. Dışarısı güneşli, ısısı ideal çalışma şartlarına göre uyarlanmış, salon genişliğindeki lüks Başkanlık odası ise serindi. Karşı duvardaki Singer marka elektrikli saatin tik-taklarından başka ses yoktu. Birdenbire, içine gömüldüğü düşüncelerden sıyrılıveren Meclis Başkanı şöyle dedi:

"— Ben şu inanç içindeyim ki, bu misalleri bugün geride bırakmış vaziyetteyiz. Milletvekillerinin, oylarını kullanırlarken, Anayasanın, kanunlarımızın, İçtüzüğümüzün ve topunu içine alacak şekilde bir insaf ve hoşgörürlük esprisinin rehberliğini tercih edeceklerine inancım tamdır.."

Aslında, eğer Bozbeyli ilerisi için ümidini sadece bu inanca bağlıyorsa sağlam bir teminata sahip sayılması güçtür. Çünkü ağabeylerinin, babalarının ve kocalarının izinde görünen ve beş yıl sonra tekrar Parlâmentoda çoğunluğa sahip ulan İktidar Grupu -büyük bir ihtimalle- Millet Meclisi Başkanının bahsettiği gibi davranmayacaktır. O takdirde ne olacaktır? Neye güvenilecektir? Kendisine bu konu sorulduğunda Bozbeylinin cevabı şudur:

"— Eğer ben şu son üç yıllık çalışmamla başarılı bir Başkan Vekili olabildimse, bunu, kendi Grupumun benden partizanlık İstemeyişine medyunum. İnsanlar başarılarını sadece kendileri yapmazlar. Başarısızlıklarını da öyle... Ben şuna inanıyorum ki, eski devirlerde kötü başkan denilen kimseler, fert olarak pek o derece fena insanlar değildiler. Ama çevreleri onları o yöne itmişti."

"— Peki, AP Grupu sizi o eski kötü başkanların yoluna itmeye çalışırsa ne yaparsınız?"

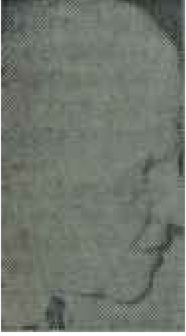
Bozbeyli, "Buyurunuz emaneti-

Meclis Başkanlarına

Çok partili hayata geçişimizden bu yana Meclisin Başkanlık Divanı son derece önemli **bir** rol oynamıştır. 27 Mayıs İhtilâlinde 1950-60 devresinin Meclis görüşmelerini idare eden kadronun hiç tesiri olmadığını sanmak büyük bir hatadır. Aksine, İstanbuldaki 28/29 Nisan olayları dahi Menderesin hâkimiyeti altına soktuğu son Meclisin Başkanlık Divanının bir takım kararları veya tasarrufları üzerine başlamıştır.

Aşağıdaki yazıda okuyucularımız 1924 Anayasasının son Meclislerinin Başkanlık Divanlarına bir bakışı bulacaklardır.

Oturaklı Başkanlar

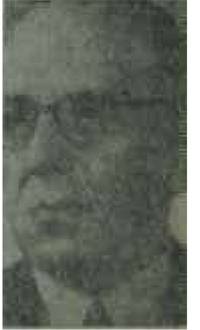

A. F. Cebesov

DP'nin zuhur ettiği yıllarda (1945-, 47) Başkanlık yapan Kâzım Karabekir Paşa, tarihî şahsiyetinin de kuvvetlendirdiği otorite ile, görevini başarıyla tamamlamıştır. 1882'de doğan, Kurtuluş Savaşının liderleri arasına katılan, fransızça, almanca ve rusça bilen Karabekir Paşa, Meclis Başkanlığı yaptığı yıllarda İstanbul milletvekiliydi.

1948 yılında Meçlisi idare eden Ali Fuat Cebesoy da, Karabekir gibi kuvvetli bir kişiliğe sahip, iyi bir Başkandı. Bu tip başkanlar, görevli bulundukları devir bakımından, taraf tutmak için her türlü imkâna sahiptiler. Fakat bu tarz idareye tenezzül etmediler. Fransızca ve almanca bilen, askerlik tecrübesinin yanma ayrıca diplomasi tecrübesini de eklemiş olan Cebesoy Paşa, Konya milletvekiliydi.

Cebesoydan sonra Meclis Başkam seçilen Şükrü Saraçoğlu bilgili, kudretli bir kimseydi. Siyasal Bilgiler Okulundan başka Cenevre Üniversitesi siyasî ilimler ve ekonomi şubesinden diploma almış olan Saraçoğlu o tarihte İzmir milletvekiliydi. , Kurucu Meclisin unutulmaz Başkanı Kâzım Orbayı da bu bölümde anmak, Sezarın hakkını Sezara vermektir. Ağdalı arapçaya hevesli gençlere ders verircesine en arı ve temiz türkçe ile konuşan, Ölçülü ve tarafsız idaresi ile Kurucu Meclisin tarihî görevine uygun bir havada çalışmasını sağlıyan Orbay almanca, ingilizce, fransızça ve italyanca bilirdi.

Ş. Saraçoğlu

1961 ile 65 arasında Meclis Başkanı olan Fuat Sirmeni de bu bölümde saymak gerekir. Sirmen sert, fakat âdildi. Milletvekili maaşlarına zam meselesinde Meclisin karşısında gösterdiği direnmeyi, zammı alamıyanlar içleri yanarak, türk milleti ise memnuniyetle hatırlıyacaktır.

İyi Başkanlar

1946, 47 ve 48 yıllarında Meclis Başkan Vekilliği yapan Tevfik Fikret Sılay, o devri izleyenlerin üzerinde ittifak ettikleri bir "İyi Başkan"dır İstinaf Mahkemesi üyesi iken Konya milletvekili seçilen Sılay, hukuk bilgisini tarafsızlık için kullanmıştır. CHP'nin 'o kudretli yıllarında Silayın, Bakanları bile zaman zaman azarlıyarak hizaya getirdiği hatırlanmaktadır.

Ş. Günaltay

1946'da Başkan Vekilliği yapan Şemseddin Günaltay, 1950, 51 ve 52 yıllarında Başkan Vekili olan Sıtkı Yırcalı, onunla aynı yıllarda' çalışan Hulusi Köymen sonradan DP Grup Başkanı seçilmiş ve partizan olmuştur-, 1950'de Başkan Vekilliği yapan Fuat Hulusi Demirelli, 1951 den 56'ya kadar bu görevde bulunan Fikri Apaydın da tarafsız kalan iyi başkanlardı.

Başkan Vekilliği yaptığı sıralarda tarafsız olan Tevfik İleriyi, Adalet Bakanı olduktan sonra bile partizanlığa kaymayan Esat Budakoğlunu, Şem'i Ergini iyi başkanlar arasında saymak, gerçeği ifade etmek olacaktır. 1955 ve 56 yıllarında Başkan Vekilliği yapan, Menderesin emirlerini dinlemiyerek tarafsız kalan, bu yüzden değiştirilen ve hattâ DP'de barınamıyan **İhsan** Baç: aynı şekilde, emir dinlemediği için DP'de tutunamıyan Mahmut Goloğlu, Yaylacı olarak gelen, tarafsız ka-lan, ama 1959 ve 60 devresinde Başkan Vekilliği yapmak talihsizliğine uğrayan İlhan Sipahipğlu eski Meclisin, Yargıtay 2. Ceza Dairesi Başkanlığından seçilen Lûtfi Akatlı île eski Danıştay Başkam **İbrahim Senli** Kurucu Meclisin tarafsız Başkan Vekilleri idiler. 1961'den sonraki devrede ise tarafsız ve iyi başkan olarak Zekâi **Dorman, Ferruh** Bozbeyli ve, son devirleri **hariç tutulursa, Nurettin Ok** sayılabilir.

Hulusi köymen

Toplu Bir Bakış

Evlere Şenlik Başkanlar

R. Koraltan

Bu bölümün en başında Refik Koraltan zikretmemek, hakşinaslığa aykırı olur. Kozmetiğe ve kınaya ciddi işlerden çok daha fazla değer veren bu keyfine düşkün politikacı, tam on yıl Millet Meclisi Başkanlığı yapmıştır. Bu on yıl içinde Meclisin nasıl idare edileceğini öğrenmek için en küçük bir gayret dahi göstermeyen ve bu işi kıvırmak için Menderesin emirlerini harfiyen yerine getirmeyi kâfi gören Koraltan, Meclis Başkanlığı yapmak isteyen herkesin ibret alacağı bir örnektir. Şöyle ki: Koraltanın yaptıklarının tersini yapmak, başarı için sağlam bir usûldür! Bilgisizlik, sululuk ve partizanlığı nefsinde başarı ile birleştirmiş olan Koraltan bu memlekete ve demokrasiye epey kötülük yapmıştır.

Millet Meclisi sadece DP devrinde değil, 1950'den önceki CHP devrinde de "Kötü Başkan"lar görmüştür. 1946'nın Başkan Vekili Cevdet Kerim İncedayı bunlardan biridir, İncedayı, Meclis idare ederken CHP'ye hizmet etmeyi iyi bir iş sanmıştır.İncedayı ile aynı zamanda görev yapan Feridun Fikri Düşünsel ise müfrit bir partizandı. Paris Hukuk Fakültesi mezunu ve hukuk doktoru olan Düşünsel sonra da DP'ye geçmiş ve hukuk bilgisini bu defa da DP uğruna partizanlık yapmak için kullanmıştır.

DP zamanında, 1951 ile 52 yıllarında Başkan Vekilliği yapan Mustafa Zeren ile Celâl Yardımcı, taraf tutmanın ve başarısızlığın kapısını Koraltanla birlikte açan politikacılardır. Bu ekol 1953'de Muzaffer Kurbanoğlunu ve 1956'da Agâh Erozanı getirmiştir. Erozan, Mecils idare edenlerin en kötüsüdür. Tekirdağ Vali Muavini iken siyasete atılan Erozan, tedavisi mümkün olmıyan bir ezberci idi. Aynı zamanda Mevlithanlar Cemiyeti Başkanı olan Erozan, Meclis içtüzüğünün maddelerini, tefsirleri ve temadileri ezbere bilir, fakat bütün bu bildiklerini partizanlık için, partisine hizmet için kullanırdı. 1958'de Başkan Vekili olan İbrahim Kirazoğlu hakkında ise, "Erozanın eşiydi" demek kâfidir.

A. Erozan

Meclis son zamanlarda da böyle "evlere şenlik" bir Başkan Vekili görmüştür: Mekki Keskin! Çok bakımdan Koraltana çok benzeyen Keskin, tuhaf bir idare tarzı yürütmüştür. Meclis çok zaman Keskinin sayesinde elektriklenmiş, kavga çıkmış, ortalık harp meydanına dönmüş ve bütün bunların müsebbibi "Mekki Bey", Başkanlık kürsüsünde tebessüm ederek, etrafa espriler savurmuştur. Keskin, Koraltana bir bakımdan daha benzemektedir. Meclis albümüne bildiği lisan olarak "az almanca" yazdırtan Koraltan gibi, Keskin de "az fransızca" yazdırtmıştır.

Son defa Başkan seçiminde Keskin, Bozbeyliye rakip olarak adaylığını koyunca çok kimsenin yüreği ağzına gelmiştir. Allahtan, AP'lilerin iyi taraflarına gelmiş ve Keskine oy vermemişlerdir. Parlâmento böylece, "Koraltan No 2"nin hışmından kurtulmuştur.

Silik Başkanlar

Sadece tarafsız olmak, Meclisi idare etmek için yetmemektedir Tarafsızlıklarının yanına bilgi ve dirayet katamayan, yahut, bunlara sahip oldukları halde tutuk kalan bazı isimler de vardır. Önceki yıllara ait Meclis albümlerinin sayfalarında unutulmaya mahkûm bu tipler ne kokmuşlar, ne de bulaşmışlardır.

H. F. Atanç

1947 yılında Başkan Vekilliği yapan "özel" tahsilli Hasan Fehmi Ataç bu tiplere bir örnektir. 1948 ve 49 yılının Başkan Vekili Raif Karadeniz, 1952 yılında Başkan Vekilliği yapan Muhlis Tümay da silik almışlardır.

Yüksek mühendislikten 1952'de Meclis Başkan vekilliğine gelen Mehmet Şevki Yazman ile 1961 yılında Başkan-Vekilliği yapan Refet Aksoy da bu bölümde sayılacak isimlerdir. Edebiyat Fakültesi mezunu. Dokuz ve Onuncu devre milletvekili ve eski Çalışma Bakanlığı Müsteşarı olan Aksoyun başarı gösteremeyişi. Meclis yönetmenin ayrı bir iş olduğunu ortaya koymaktadır.

nizi, derim" şeklindeki kararını o zaman açıkladı.

Meclis Başkanı, bu sorularla ilk defa karşılaşıyora benzememektedir. Hattâ intiba, Bozbeylinin bu soruları özellikle şu son günlerde sık sık, kendi kendine sorduğu ve yine kendi kendine cevaplandırdığı merkezindedir.

Meclis Başkanlığı ve rejim

Bozbeylinin zorluklar ve problemler karşısında göstereceği direnme ve mücadele gücü bazı bakımlardan çok önemlidir. Demokratik rejim Türkiyede 1965 seçimleri ile yine dar bir boğaza girmiş bulunmaktadır. Bir ihtilâlle devrilmiş olan dünya görüşü bu seçimlerde çoğunlukla iktidarı almıştır. İsteklerine ulaşmakta sabırsız olan İktidar Grupu, önüne çıkacak engel tarafsız başkanlık müessesesi olursa, onu da devirip geçmek niyetinde görünmektedir. Bunun yanında Parlâmentoda, İktidar için zehir zıkkım olabilecek nitelikte kuvvetli bir Muhalefet vardır. Üstelik bu Muhalefetin içinde, bugüne kadar memleketimizde konuşulmasına alışılmamış sivri fikirleri temsil eden bir yeni parti de yer almıştır. Daha ilk günden anlaşılmıştır ki, Parlâmentoda tartışmalar, AP'lilerin hiç, ama hiç sevemedikleri bir yöne, doktrin plânına kayacak, AP ye oy veren kitlenin kulağında kar suyu tesiri bırakacak meseleler konuşulacaktır. Bu şartlar içindeki Parlâmento, AP Grupunun fikirsizliği ve tahammülsüzlüğü ile kötü bir idare birleşir de, antidemokratik niyet sahiplerini haklı kılacak bir panayır haline gelirse bu, herhalde hayırlı sonuçlar yaratmıyacaktır.

Bu güç ve kritik devrenin selâmetle atlatılmasında en büyük görev, 38 yaşındaki Millet Meclisi Başkanı Ferruh Bozbeyliye düşmektedir.

"Sathıya graha"

Bozbeyli parlak siyah saçlı, gözlüklü ve daima mütebessim bir adamdır. Tavırları yumuşak ve sakindir. "100 kitabı çıksa yüzünü de alırım" diye sözünü ettiği hint lideri Gandhi'yi çok beğendiğini belirten Bozbeyli, "Peki, onun pasif mukavemet prensibini de beğeniyor musunuz?" diye kendisine sorulduğunda mırıldanarak:

"— Sathıya graha!" dedi.

Meclis Başkanı daha sonra, mırıldandığı bu kelimelerin "pasif mukavemet "in hintçesi olduğunu izah etti ve masanın üzerinde duran Gandhi'ye ait kitapları gösterdi.

Bozbeyli eşiyle evinde
Saadet kuşu konunca..

1927 yılında Maraşın Pazarcık ilçesinde, dar gelirli bir Özel İdare memurunun oğlu olarak dünyaya gelen Bozbeyli, iki olayın hayatına çok, tesir ettiğini söylemektedir.

Birinci olay şudur:

Ferruh Bozbeylinin normalden çok daha genç yaşta sorumluluğunu yüklendiği ilk iş, Millet Meclisi Başkanlığı değildir! 1942 yılında da Maraşın Pazarcık ilçesinde otururken, ailesine malî destek sağlamak için, vergi ölçü memuru olmuştu. Köylerde dolaşacak, köylünün mahsulünden onda bir nisbetinde alınan vergiyi ölçecek ve kontrol edecekti. Bu iş, ilk bakışta herkesin başaracağı kabilinden önemsiz bir iş gibi görünebilir. Ama Bozbeyli o tarihte daha 15 yaşında idi.

Köylerde dolaşmaya başlayınca işin zorluğu ortaya çıktı. Zaten sıkıntı içinde bulunan ve bu vergiye tepki duyan köylü, vergi almaya gelen bu çelimsiz ve esmer çocuğu hiç sevmedi. Bozbeyli, mahsulü yerinde görmek ve kontrol etmek için ısrar ettikçe, köylüler:

"— Evlât, sen çocuksun, tazesin, acemisin ,yapamazsın. Bırak muhtarlara, onlar sana bildirirler. Onların bildirdiğine göre hesabım yaparsm",diye nasihat çekiyorlardı.

Ölçü memuru olduğunu söyleyen çocuk yine ısrar edince, gittiği köylerde yemeksiz, vasıtasız ve yalnız bırakılmaya başlandı. Köylüler ona çizmeden yukarı çıkmasının bedelini ödeteceklerdi. O zaman Bozbeyli, herkesin kendisini yenmek işin birleştiği hissi ile bunalarak eve döndü. Babası:

"— Oğlum, bu senin ilk büyük mücadelendir. Bunda mağlûp olursan, hayatında izi kalır. Onun için, git, işini, karar verdiğin usulle yap, bitir" diye onu geri yolladı.

Fakat bu defa yanında, nahiyeden tahsis edilen bir jandarma, altında at ve önünde kılavuz bir köylü vardı. Vergi ekibi, yola çıktıktan bir süre sonra bir bostana geldi. Bozbeyliye karpuz ikram eden ve konuşma sırasında başından geçen macerayı öğrenen ihtiyar bostancı yerden bir ayrık otu sökerek havaya kaldırdı ve şöyle dedi:

"— Bak evlât! Bu otun kökünü kurutmak için benim dedem, sonra babam ve 60 yıldır da ben kazma, kürek, çapa, uğraştık. Ama o hâlâ bitiyor. Bu ot gibi muzır olma, ama bu ot gibi yaşama ve mücadele kudretin olsun!"

Bozbeyli bu olayı anlattıktan sonra, vergi toplama işi de dahil olmak üzere, bugüne kadar yaptığı mücadelelerde mağlûp olmadığını söyledi. Bu arada Kuranın "Ven Necmi" sûresinin 39. âyetini arapça

Bozbeyli mikrofonda

Akıl yaşta değil baştadır...

olarak ezbere -Anayasanın, İçtüzüğün gerekli maddelerini ve sevdiği **şairlerin** şiirlerini ezbere okuyabilen Bozbeylinin hafızası kuvvetlidir- okudu ve şöyle tercüme etti:

"— Hikakatte insan için, kendi enerjisi ile ortaya koyduğundan gayri hiç bir şey yoktur..."

"Aş karnesi"

İlk fikrî tohumlarını medrese mezunu olan babasından alan ve şarka mahsus fikir ve düşüncelerin içinde yetişen Bozbeylinin hayatı sıkıntılı geçmiştir. İlk, orta ve liseyi Anadolunun çeşitli yerlerinde tamamladıktan sonra 1947'de İstanbula gelerek Fen Fakültesine yazılmıştır.

"— Ben o zamanlar daha ziyade doktorluğa hevesliydim" diyen Bozbeyli, maişetini sağlıyacak bir iş bulamadığı için tahsile devam edememiş ve askere gitmiştir. Askerden sonra 1950'de tekrar İstanbula dönmüş ve hu defa Hukuk Fa kültesine kaydolunmuştur. Elektrik İdaresinde sokak lâmbalarının kontrolü ile ilgili bir gece işi ve Fatih Medresesinde yatacak yer bulabilen Bozbeyli, tahsilini bu şekilde tamamlamıştır. Bu arada, bir "aş karnesi" alarak, Kızılayın fakir öğrenciler için verdiği bedava yemekten yararlanmıştır.

Üniversite öğrenimi sırasında Bozbeylinin fikirlerine **tesir** eden en önemli olay, Türkiyedeki aşırı milliyetçilik akımının öncülerinden Doçent Nurettin Topçu ile tanışması ve dostluk etmesidir. Bozbeyli bu konuda:

"— Ben kendisinden çok şeyler öğrendim. Ona hoca derdim ve hâlâ da derim" demektedir.

Muhafazakâr ve milliyetçi düşünce sistemini böylece benimseyen Bozbeyli, çeşitli öğrenci derneklerinde ve Milliyetçiler Derneğinde çalışmıştır. Bu sıralarda Mehmet Akifin şiirlerini, ezberliyecek kadar tekrarlamış.İstanbuldaki camileri en ufak teferruatına kadar incelemiştir. Gökhan Evliyaoğlu o zamanlar Bozbeylinin yakın arkadaşlarından ve hayran olduğu şairlerden biridir.

Bozbeyli -Nurettin Topçunun hayram olmasına rağmen - milliyetçilikte aşırı olmadığım ve bütün nisanları kendi milleti kadar sevdiğini söylemektedir. Arkadaş çevresinde ise prensiplerine katı, hattâ mistik denilecek kadar bağlı olması ile tanınmıştır. Bozbeylinin o tarihlerde beraber bulunduğu bir arkadaşı, şu olayı anlatmaktadır:

"— Ferruh, Üniversitedeyken bir yere telefon etmiş, fakat jeton düşmeden konuşmuş. Bunun karşılığını gidip PTT idaresine ödediğini biliyorum!"

Bozbeyli, Hukuku bitirdikten sonra Çarşıkapıda bir yazıhane açarak avukatlık yaptı. Büyük şöhrete sahip olmıyan, fakat geçimini sağlıyan bir avukattı.

Bozbeylinin politika ile, "cemiyetçilik" dışındaki ilgisi, 1960da 28 Nisan olayları ile başladı. Bu **ta**rihte, Kemal Aygün, DP'ye yakın olduğu bilinen Milliyetçiler Derneği mensuplarından bazılarım davet etti. Davet edilenler arasında Bozbeyliden başka Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan da vardı. Yapılan görüşmede Aygün, DP iktidarına müteveccih öğrenci nümayişlerine karşı bir nümayiş tertiplenmesini istedi. Fakat bu nümayiş yapılamadı. Belki de vakit kalmadı. Bozbeyli sonra, bu çeşit tertipçilerden bazılarını Yassıadada savundu. ,

İhtilali takiben AP'nin kurulması için çalışanlar arasına Bozbeyli de katıldı. İstanbul AP müteşebbis heyetine dahil oldu ve 1961'-; de milletvekili seçildi. AP'nin geçirdiği çalkantılı devirlerde Bozbeyli koyu bir Bilgiç taraftarı olarak faaliyet gösterdi. Bu taraftarlığın hâlâ devam ettiği ve bu ekibin kulis toplantılarına katıldığı söylenmektedir,

Bozbeyli, AP Grup Reis Vekili Olduktan sonra kendini tanıttı ve Meclis Başkan Vekilliğine seçildi.' Başkan Vekilliğinde yaptığı üç yıllık çalışma başarılı oldu. Tarafsız ve otorite kurabilen bir Başkan Vekili idi. Ancak seçime doğru Bozbeyli, bazı müphem davranışlarla tarafsızlığım ve başarısızlığını gölgelemeye yüztuttu. Şimdi ise davranışlarındaki gölge dağılmaya ve tarafsızlığı ön plâna çıkmaya başlamıştır. Bozbeyli, bazı ufak tefek dikkatsizlikler yapmazsa,. başarılı bir Başkan olarak türk parlâmento tarihine geçecektir. Bu dikkatsizliklerinden biri, AP taraftarı bir gazetede yayınlanan röportajında "okumayı çok sever" resimaltı ile yayınlanan fotoğrafıdır. Bozbeylinin bu resimde okur göründüğü kitabın kapağında koskocaman bir kırat göze çarpmaktadır ve bu, AP'nin bir broşürüdür! Oysa Bozbeyli, en çok sevdiği yerli ve yabancı yazarları şöyle saymaktadır: Refik Halit, Reşat Nuri, Peyami Safa, Samiha Ayverdi; Dostoyevski, Tolstoy, Stendhal ve Victor Hugo... Bu yazarların herhangi birinin kitabının kapağını kırat resminin süslemediği bilindiğine göre. Bozbeylinin bu pozu, bir zamanlar cumhurbaşkanlarının ellerinde DP saplı baston taşımalarını dahi hatırlatan bir vahim hatadır. Batıdaki parlamenter teamüllere göre, meclis başkanlarının, do-

ğil parti rumuzu ile resim çektirmeleri, her türlü şahsi hisleri ile siyasî düşünceleri "vestiyerde bırakmaları", tersi düşünülemiyecek bir zarurettir.

Bu hususta, Bozbeylinin bu yazının başındaki sözü bir senet olarak hafızalarda ve bu derginin sayfalarında saklı tutulacaktır. Bu kararın gerçekleştirilmesi yalnız Bozbeylinin şahsını yüceltmiyecek, aynı zamanda rejimimizin de şu dört yıllık dar ve tehlikeli boğazdan geçebilmesini sağlıyacaktır. Durum aksi olursa, meydana gelecek netice meçhûl değildir. Partilerine uşaklık ya--an meclis başkanlarının, onların partilerinin ve yönettikleri parlâmentoların âkibeti çok yakın ve taptaze bir hatıradır.

Dışişleri

Işığı gören...

Her halde Dışişleri Bakanlığının bu yıl, bilhassa yılın içinde yaşadığımız sonlarına ait hesaplarını tetkik edenler bizim Birleşmiş Milletlerde bir Başdelegemiz ve delegasyonumuz bulunup bulunmadığını pek merak edeceklerdir. Zira bir takım kimseler, şu anda devlet parasıyla New York'ta zevk ve sefa sürmekte, bunun adına da "çalışma" demektedirler. Kıbrıs işinin son gün lerde aldığı şekil, bu "çahşina"nın mahiyeti ve meyvaları hakkında bir fikir verebilecek niteliktedir. Ama Dışişleri Bakanlığı bununla da yetin memektedir. Tabii gene devlet parasıyla daha başka kimselerin de Amerikaya gönderilmesi Dışişleri Bakanlığının plânları arasındadır. Bu, mükemmel bir turizm faaliyeti olmaktadır.

Şu anda, Birleşmiş Milletlerdeki delegasyonumuzun dışında aşağıda ismi bulunan zevat New York'ta hârikalar yaratmakla meşguldür:

Şam Büyük Elçisi Sadi Eldem

Helsinki Büyük Elçisi Osman Olcay

Merkezden Büyük Elçi Nureddin Vergin

Faiz Yörükoğlu
Ecmel Barutçu
İlter Türkmen
Nazif Çuhruh
Seha Meray
Faruk Şahinbaş

Birleşmiş Milletlerin Genel Kurul toplantılarında delegasyonların teknisyenlerle takviye edilmesi normaldir. Ama Şam Büyük Elçisiyle Helsinki Büyük Elçisinin ve Merkezden bir takım "Kızaktaki Büyük Elçiler"in New York'a gönderilmelerindeki sebebi anlamanın imkânı yoktur. Tabii, onlara bir "'geçim eki" verilmek istenilmiyorsa.. Zira, bizim New York'ta bol maaş ve tahsisatlı bir Başdelegemiz -Orhan Eralp- ve maiyeti vardır. Bunlar ya bir işe yaramaktadırlar, ya yaramamaktadırlar. Yaramıyorlarsa Şam veya Helsinki Büyük Elçilerini New York'a Başdelege yapmak, ötekini geri çekmek lâzımdır. Yok, yarıyorlarsa Şamdaki Şamda, Helsinkideki Helsinkide kalır. "Kızaktaki Büyük Elçiler" için de durum aynıdır. Bunların devlete maliyeti, dünyalar kadardır. Her biri, günde 300 lira civarında -bir küçük memur aylığı- harcırah almaktadırlar ve aylardır orada bulunmaktadırlar. Bunların, geçim sıkıntıları varsa, Dışişleri Bakanlığı yerine Kızılaydan beslenmeleri daha normaldir.

Yeni Adaylar

Fakat bu hafta, Dışişleri Bakanlığı daha da cömert davranmanın hazırlıkları içinde bulunuyordu. Yakında, üç kişi daha New York'a hareket edecektir. Bunların biri, Hukuk Müşaviri Suat Bilgedir.Öteki. Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangilin ta kendisidir. Çağlayangil Dışişleri Bakanlığına gökten zembille indirildiği için tabii ne yol, ne usul bilmektedir ve Amerikalara yalnız gitmesi bahis konusu değildir. Bu yüzden, yanında, kör değneği rolünde, Dışişleri Bakanlığının çalışkan ve kıymetli Genel Sekreteri Halûk Bayülken de bulunacaktır. Çağlayangil her halde New York'tan, New York'un bazı çevreleri de Çağlayangilden çok istifade edeceklerdir ama, bizim Kıbrıs dâvamızın bir istifade sağlayıp sağlamayacağı son derece şüphelidir. Üstelik Çağlayangil, öteki turistlerden de günde üç misli fazla harcırah alacaktır.

Bütün AP Muhalefeti devrinde, bir enerjik politikanın şampiyonluğunu yapmış olan Süleyman Demirci şimdi "Sulhu bozmamak için sabrediyoruz" gibi diplomatik inciler beyan ederken İhsan Sabri Çağlayangil dâhiyane bir buluşla ortaya çıktı. Bu turistik faaliyet ve Kıbrıs işinin aldığı şekil elbette ki Muhalefeti harekete geçirecekti. Onun için, Muhalefetten evvel harekete geçmek iyi olacaktı. Eğer CHP den üç eski Bakan, "New York'taki ekibi takviye etmek için" istenilirse ve cümbüşe bunlar da katılır-

sa ana muhalefet partisinin söyleyecek bir sözü kalmayacaktı. Bu düşünülerek Nihat Erim, Selim Sarper ve Feridun Cemal Erkinin isimleri ortaya atıldı. Bunlar da New York'a postu serdiler mi, her halde Kıbrıs "çantada keklik" hale gelecek ve Türkiye Birleşmiş Milletlerde zafer üstüne zafer kazanacaktı.

Ancak bu sırada bir çapanoğlu belirdi. AP Grupundan da ses yükseldi: "Ya bizden?" Yağma Hasanın böreğine AP'den katılan olmayacak mıydı? Halbuki AP'de, dışişleri konusunda ne cevherler vardı? Bir AP'li, haber duyulduğunda şöyle dedi:

"— Üç onlardansa üç de bizden..."

Bu, gerçek bir tevazuun eseriydi ve Kabinenin kurulmasında hayal sukutuna uğramış üç AP'linin, Settar İkselin, Fethi Tevetoğlunun ve Ertuğrul Akçanın buruklukları da böylece giderilmiş olacaktı.

Bu arada hep anlaşılmayan, New York'ta bir Başdelege ile delegasyonun niçin tutulduğudur.

Tertipler

Nerde o eski usturalar!

Kara çember sakallı mevlithanlardan biri, yanındakine döndü ve:

"— Aah, ah! Nusret Yeşilçay zamanında mevlitlerimiz böyle sönük mü olurdu? Cami tıklım tıklım dolar, mevlidi radyolar verirdi. Şimdiki Başkan Fevri Mısır pek pasif kalıyor. Şu mevlide bak!" dedi.

Öteki cevap verdi:

"— Kusur Başkanda değil, Başbakanda. Rahmetliden sonra Başbakan mı gördük? Sen şimdi ilerde ki günlere bak. Eskisi gibi olacağız, eskisi!.."

Olay, geride bıraktığımız haftanın sonunda Cumartesi günü İstanbulda, Fatih Camiinde geçti. Hafız ve Mevlithanlar Cemiyeti, Endonezyada komünist kurşunlarıyla ölen dokuz müslüman generalin ruhlarını şâdetmek amacıyla bir mevlit tertip etmişti. Hafız ve Mevlithanlan Cemiyeti, İstanbuldaki bütün hafızları ve mevlithanları bünyesinde toplayan bir kuruluştur. 27 Mayıs 1960'a kadar bu Cemiyetin başında pek şöhretli duahan Nusret Yeşilçay bulunuyordu ve Cemiyet o günlerde, tam mânasıyle politikanın içindeydi. Koyu bir DP'li olan Yeşilçay, partisinden oldukça büyük menfaatler görmüştü. O yüzden, DP'ye yararlı olmak için elinden geleni yapıyordu. Bütün DP ileri gelenlerinin cenazelerinde arz-ı endam ediyor ve şık sık, Cemiyet adına mevlitler tertipliyordu. Bu mevlitlerde okuduğu dualar radyoda yayınlandığı için, yurt canında şöhret yanmıştı. Bol böl DP Büyüklerinin sağlık ve başarıları temenni edilen bu duaların ne kadar tesirli olduğu. Türkiyenin içine düştüğü durum ve DP Büyüklerinin akibetleri ile bellidir.

Bâsübâdelmevt

27 Mayıs 1960'dan sonra Nusret Yeşilçay, ortalıktan çekilmek mecburiyetini duydu ve Cemiyette politikayla uğraşmamak kararıyla, kendi işleriyle meşgul olmağa başladı.

Ancak bu "politikadan uzaklaşma" kararı beş yıl sürdü. Hafız ve Mevlithanlar Cemiyeti nihayet, Endonezyadaki bir ayaklanmada dokuz müslüman generalin ölmesini fırsat bilerek, tekrar DP günlerindeki politik mevlitlerine başladı. Hem de dünya çapında politik mevlitlere!..

Gerçi şimdiye kadar dünyanın çeşitli yerlerinde, meselâ Cezayirde, Pakistan - Hindistan çatışmasında birçok müslüman ölmüştür ama, İktidarda bir DP, bir AP bulunmadığı, dinin politikaya âlet edilmesi Anayasaca yasaklandığı için, Mevlithanlar Cemiyeti bu olaylar karşısında kılını bile kıpırdatmamıştır, Şimdiyse İktidarda, Ortanın Solunu komünistlik diye ilân eden bir AP vardır ve Endonezyada dokuz müslüman general öldürülmüştür. Üstelik, bunları öldürenler de komünistlerdir. Mevlithanlar Cemiyeti bu durum karşısında elbette ki bir şeyler yapmak zorundadır!

Endonezya neresi, Türkiye neresi!.. Ama maksat ne Endonezyadır, ne general ruhu şâdetmektir. Maksat, kendisinden olmıyanı komünist ilân eden zihniyete arz-ı hizmettir. Daha doğrusu, eskinin devamı İktidara kendini hatırlatmak gayretidir.

Cemiyet yetkilileri:

"— Memleketimizde komünizmle mücadelede biz de bundan başka ne yapabilirdik ki?.." demektedirler.

Cumartesi günü Mevlithanlar Cemiyeti Başkanı Fevzi Mısır, Hâfız Mustafa Taşova, Çanakkaleli İbrahim, Abbas Yavaş, Mahmut Hataylı ve diğer hafızların okuduğu mevlide, Fatih Camiinin çok az sayıdaki] müdavimlerinden başka kimse rağbet etmedi. Halkın bu büvük ve muhteşem mevlide rağbet etmemesinin sebebini, mevlidin tertipcileri ilân kusurunda görmektedirler.

Şimdi mevlithanlar, bu ilânlarının bundan böyle Demirelin emriyle yine radyolarda yapılacağından emindirler.

İKTİSADİ VE MALÎ SAHADA

Heyetler

Formül: Cepten cebe

İçinde bulunduğumuz hafta, Türkiyenin geleceğinin ak mı kara mı olacağım gösterecek bir nitelik taşımaktadır. Zira Türkiyenin, bilhassa son birkaç yıl içinde, kendilerinden gereken anlayışı göremediği batılı dostlarının yönetimi altındaki, çeşitli uluslararası kuruluşların yetkilileri akın akın Ankaraya gelmeğe başlamışlardır.Önce Stark başkanlığında Para Fonu Heyeti, onun ardından, Konsorsiyom Başkanı Von Mangoldt ve Konsorsiyom İcra Sekreteri Hackett ile OECD Genel Sekreter Yardımcısı Hannemann gelmişlerdir. Türkiyenin sanayileşmek ve kalkınmak için kendi Kalkınma Plânında öngördüğü yollara iltifat etmeyen, tutum ve davranışlarıyla türk uzmanları yıllardır üzüntü ve şaşkınlık içinde bırakan bu yabancı kuruluşların mümessillerinin son günlerde Türkiyeye akın etmelerinin sebebi açıktır.

10 Ekim seçimleriyle, halkının yüzde 60'ı okuma-yazma bilmeyen Türkiyede, servet beyanına, vergilerin açıklanması prensibine karşı olduğunu, kalkınmak için "yerli ve yabanca özel sermaye reçetesi"ne taraftar bulunduğunu açıklayan bir parti, AP, iktidara gelmiştir. Yabancı özel sermaye çevreleri ve kuruluşlarla ayni görüşe sahip bir İktidarın bu çevre ve kuruluşların ilgi ve sempatisini çekmesinde ise hiçbir gayritabiilik mevcut değildir.

AP Hükümeti yetkilileri ile, "devletten devlete değil, özel sektörden özel sektöre yardım" görüşünde ki bu yabancı kuruluşların yetkilileri, haftanın başından itibaren görüşmelere başlamış bulunmaktadırlar. AP Hükümetine teklif ve tavsiye edilen formül, az gelişmiş bir ülkede sermaye birikiminin, yatırım imkânı yaratmanın, mevcut imkânları değerlendirmenin devlet eliyle yapılması değil; gelişmiş ülkelerin kendi görüşlerine yatkın bir politikanın izlenmesidir.

Sıkı bir inceleme

para Fonu Heyeti, Türkiyenin kalkınmasının ne yolda olduğu üzerinde değil, Türkiye ekonomisinin durumu ve para değeri hakkında incelemeler yanarken. Konsorsiyom Başkanı Von Mangoldt ve Konsorsiyom İcra Sekreteri Hackett de Plânın 1964 ve 1965 uygulaması ile 1966 Programını, önümüzdeki yıl Türkiyenin finansman ihtiyacını inceleyeceklerdir. Bu tablo, taraflar arasındaki görüşmelerin resmî takdimidir. Fakat esas tartışmalar, Konsorsiyomun Türkiyeye karşı takındığı tavır üzerinde geçmektedir. Konsorsiyom yetkilileri, "özel sektörden özel sektöre yardım" anlayışından ve bu görüşü dile getiren BİAC Raporuna angaje olmaktan pişmanlık duyduklarını, Türkiyede bu konudaki endişelere hak verdiklerini, bu konularda son derece hassas ve uyanık olan bazı yetkililere fısıldamışlardır. Hattâ, BİAC Raporunun bile yeniden gözden geçirilmesi söz konusu edilmiştir. Türkiyenin kalkınması için yerli ve yabancı özel sermayeden çok, kamu sektörüne iş düştüğünü bilen, bunun az gelişmişlik probleminin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu gören bu uzmanlar, Konsorsiyom yetkililerinin bu sözlerini olumlu karşılamışlardır. Ancak, AP İktidarının felsefesi, memleketin gerçekleri karşısındaki tutumu, bu umutları güçlendirecek nitelikte değildir. AP'li yöneticiler ve onları destekleyen "aracı" niteliğindeki iş adamları, toprak sahipleri ve buna benzeyen işlerle iktisadî ve politik etkenlik kazanmış olan bir zümre, bu gelişmeyi, uzmanların getirmeye çalıştıkları noktadan çok daha gerilere atabilir. Bu zümre kendi hiçliğini bilmekte, ülkenin kalkınmasında gerçekten yaratıcı bir görev yüklenmeye yanaşmamakta, böyle bir göreve elverişli çapta olmadığım duymakta, orijinal yanı olan bir sanayi ve iş hayatı kuracağı yerde, ithalâtçılık, montajcılık, patentçilik üzerine ortaklığa giren yabancı sermaye ortakçılığı ile sanayi dışında "kolay para kazanma"yı tercih etmektedir. Konsorsiyomun "özel sektörden özel sektöre" formülüne eh büyük sempati, hiç şüphesiz, bu zümrede duyulmaktadır. Bu böyle olunca, uzmanlar ne derlerse desinler, Konsorsiyoma, OECD yönetici si ülkelerin özel sektör kuruluşları ile AP'ye temel teşkil eden bu zümre arasındaki görüş birliğinin hâkim olması çok, ama çok kuvvetle muhtemeldir.

Von Mangoldt
Konsorsiyomdan ne haber?

Şahsî menfaatin sesi

Gerçekten de, Konsorsiyom yetkililerinin angaje olmakla pişmanlık duydukları meşhur BİAC Raporunda ifade edilen batılı ülkelerin iş çevrelerinin görüşleriyle bizim özel sektör kuruluşlarının görüşleri

anlaşmasını da kapsayan, genel "Milli egemenliğe, devletin bağımsızlığına aykırı" gerekçesiyle Plânlama Teşkilâtı ile Maliye bakanlığı uzmanları tarafından müteaddit defalar Konsorsiyom nezdinde itiraz edilen bu rapor, ne yazık ki, bizim özel sektörün aklıevvel yetkilileri ile de yapılan uzun görüşmelerden sonra hazırlanmış, kaleme alınmıştır. Ayrıca, Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerine bağlı kredi ve yardım kuruluşlarının sadece ekonomik amaçlarla değil, politik amaçlarla da hareket ettiği hatırlanacak olursa, içerdeki temel şartlar kadar, dışardaki temel şartların da, uzmanların iyi niyetlerini aştıkları anlaşılır. AP'nin resmî felsefesi -buna felsefe demek doğruysa..-, örgüsü içindeki sosyal gruplardan en önde gelen zümrenin görüş ve çıkar istikameti ve dışarda "bugünleri bekleyen" yabancı sermaye çevrelerinin hızlanmış istekleri hep aynı havayı çalmaktayken, birkaç uzmanın gayretleri ne gibi bir sonuç sağlayabilecektir? Uzmanlar, kendi görüşlerini cesaretle açıklamakten öteye bir şey yapacak durumda değildirler. Bütün iş, bu gibi konularda iktidarın felsefesine, dayandığı zümrenin dokusuna, iç çıkarlarının istikametine bağlıdır. AP'nin başındaki yöneticiler, uzman ların görüşlerini bir an için yüzdeyüz kabul etseler bile, esas kuvveti elinde tutan bu zümrenin lâf anlaması mümkün olmayacaktır.

Ufuktaki kara bulutlar

Para Fonu Heyeti uzun uzun, ekonomideki enflâsyonist baskıları inceleyecektir. Fiyat artışları 1965 yılı sonunda yüzde 10 olacaktır. Bu durum, para değerinde istikrarsızlık yarattığı için, mahzurlu bulunmaktadır. Hükümet adına konuşacak olan yetkili uzmanlar, durumu kabul ettiklerini, fakat enflâsyonu önlemek için gerekli tedbirleri almaya hazır olduklarını söylemek kararındadırlar.

Para Fonunun ilgisini çeken bir konu da, Türkiyenin döviz durumundaki gelişmeler olmuştur. Bu yıl ticaret hadleri Türkiyenin lehine düzelmeye başlamıştır. İthalât tahminlerin gerisinde kalmış, ihracat -temel ürünlerdeki fazlalık yüzündenyüksek olmuş; ayrıca, beklenmeyen bir gelişme de yurt dışındaki işçi dövizlerinde görülmüştür. 1965 yılı Programında 20 milyon dolar olarak öngörülen işçi dövizleri, rahatlıkla 60-70 milyonu bulacaktır. Para Fonu Heyeti bu durumu iyi karşılamıştır.

Bu görüşmelerde uzmanların ele almaya hazırlandıkları bir konu da, Türkiyeye kredi açmaktan kaçınmayan kuruluşları ayakta tutan, yöneten Batı ülkelerinin, temel ihraç mallarımızın iyi fiyatla, yeter genişlikte pazar bulmasıyla pek meşgul görünmek istememeleridir. Bu tutum yüzünden, yıllık programda tahmin edilen dış gelirlerden 100-120 milyonluk bir kısım, pamukta, Amerikanın giriştiği dampingle hesaptan silinmek zorunda kalmıştır. Amerikanın bu ilk fiyat indirimidir ve Batı ülkelerine Türkiyenin pamuk ihracı fiilen kapanmış, bu pazarlar Amerikaya, amerikan pamuğuna yönelmiştir. Yaza doğru pamukta Amerika ikinci bir fiyat indi mi daha yapacaktır. O zaman kaybımız daha da büyük olacaktır.

Türkiyenin soya yağı anlaşmasında karşılaştığı problem de aynıdır. Zeytinyağını döviz karşılığı ihraç etmek, memleketteki likid yağ ihtiyacını da türk lirası karşılığında Amerikadan ithal edilecek soya ve pamuk yağı ile karşılamak hayaline inandırılan Türkiye, son dört-beş yıl içinde Trakyada çok sayıda ayçiçeği yağı fabrikasını kapatmak zorunda kalmıştır.

Hayvancılıktaki gerileme ve nüfus artışı yüzünden margarin sanayiine olan ihtiyaç hızla artmış, fakat yabancı sermaye ile kurulan margarin sanayii bir süre sonra, yurt içinde ayçiçeği, pamuk yağı atanlarında mevcut imkânları kullanmayarak, ithal malı soya ve pamuk yağına yönelmiştir. Ayrıca, zeytinyağı üretimimizin fazla olduğu yıllarda, soya anlaşması gereğince, batılı ülkelere, toplam 17 bin ton, "Amerikaya dost olmayan" ülkelere ise 800 tondan fazla likid yağ ve yağlı tohum satamamaktayız. Aksi takdirde, 450 dolara sattığımız her ton zeytinyağı için, ton başına 300 dolar fiyatla Amerikadan soya yağı, ithal etmemiz gerekmektedir. Böylece, soya yağı alıp, zeytinyağı ihraç etmek suretiyle sağlıyacağımız döviz kazancı üçte bire düşmektedir. Bu durumda Amerika, soya yağı anlaşmasını da kapsayan, genel "Surplus maddeler anlaşması" esaslarına göre, Türkiyenin almakta olduğu buğday, donyağı gibi malların ithalini de durdurabilmektedir. Üç yıl süre ile yapılan bu anlaşma şimdi bitmiş, yeniden müzakere olunmaya başlamıştır. Ticaret Bakanlığı, durumun değişmesini istemekte, fakat Amerika ısrar etmektedir.

Rodezya

Bir acıklı hikâye

Şu satırların yazıldığı sırada Afrikada, Angola, Mozambik ve Güney Afrika Birliğinden sonra, beyazların tekeline verilen yeni bir yönetim daha kurulmuş bulunuyor, Zaten, bu yönetimi şimdiye kadar Lisbon ve Johannesbourg'dan başka tanıyan da olmamıştır. Tam tersine, olay, bütün dünyada büyük bir üzüntüyle karşılanmış, kurulan yönetim daha hayatının ilk gününde geniş bir ekonomik ve siyasal boykotla karşılanmıştır.

Geride bıraktığımız haftanın ortasında büyük bir gürültüyle kurulan bu yeni devlet, eskiden Güney Rodezya adıyla tanınan, fakat şimdi yalnızca Rodezya diye adlandırılan ülkededir. Bu ülke, üç çeyrek asırdır, ingiliz yönetimi altında bulunuyordu. İngiliz yönetimi altında bulunduğu sürece de, ülkedeki bütün ekonomik ve siyasal kuvvet, sayısı çeyrek milyonu bile bulmayan ve çoğu ingiliz aslından gelen beyazın elinde toplanmıştı. İngiliz yönetimi altındaki Afrika ülkeleri teker teker bağımsızlıklarını kazandıkça, hele Güney Rodezya ile aynı federasyon içinde birleşen Kuzey Rodezya (Malavi) ve Niyasaland (Zambia) kendi başlarına buyruk birer devlet olunca, bu ülkenin de bağımsızlığı meselesi ortaya çıkmıştır.

Güney Rodezya, toprak-altı zenginlikleri ve tarım imkânlarıyla, beyazlar için çok çekici bir bölgedir. Nitekim, Güney Afrika Birliği hariç, hiçbir Afrika ülkesinde bu kadar yoğun bir beyaz yerleşmesi olmamıştır. Fakat buraya bağımsızlık verilmesi söz konusu olunca, işin hakçası, kurulacak bağımsız devlette yönetimin elbette siyah çoğunluğun eline bırakılması gerekirdi. İşte Rodezyadaki çeyrek milyonluk beyaz azınlık, ülkenin asıl sahipleri olan dört milyonluk siyahın] yönetimi altına girmek istememiş ve kendi istediği biçimde bir bağımsızlık kazanmaya kalkarak dünyanın başına yeni bir gaile çıkarmıştır.

Rodezyalı beyazlarla siyahlardan gelen bütün baskılara rağmen,

Harold Wilson
Aşağısı sakal, yukarısı bıyık

İngiltere daha işin başındanberi Rodezyaya bağımsızlık vermeye taraftar görünmemiştir. Buna sebep olarak gösterdiği de,siyahların henüz yönetime katılacak kadar yetişkin olmadıkları ve şimdi verilecek bir bağımsızlığın yalnızca beyazların üstünlüğüne dayanacağıdır. Bütün bunlar doğrudur ama, madalyonun bir de öteki yüzü vardır. Rodezya İngiltere için önemli bir kaynak ve pazardır. Bu yüzden, burada siyahların yönetiminde kurulacak bir bağımsız devletin başka devletlerin nüfuzu altına girmesinden pek korkmaktadır. Zambia ve Malavi'deki Komünist Çin çalışmaları, bu korkusunu daha da çoğaltmaktadır. Bunun içindir ki, şimdi birdenbire, -seksen yıldır siyasal yetişmeleriyle ilgilenmediği- yerlilerin yeteri kadar yetişkin olmadığını hatırlamış ve bağımsızlığı kırk, elli gibi gülünç sayılarla belirtilen yılların sonuna bırakmak istemiştir.

Koyun can derdinde..

Şimdi kurulacak bir siyahlar yönetiminin Rodezyayı başka devletlerin nüfuzu altına, sokmasından korkan İngiltere, aslında, çıkarları kendininkilerle pek birleşen beyazların yönetimine neden taraftar görünmemiştir? Bu sorunun karşılığını da, çoğunluğu Asya- Afrika ülkesi olan İngiliz Devletler Topluluğu üyelerinin ve bütün dünya kamu oyunun göstereceği tepkide aramak gerekir. Üstelik, İşçi hükümeti, o kadar bağlı olduğunu ilan ettiği insanlık ilkeleriyle çelişmekten de korkmaktadır. Bu balomdan, İngiltere için meselenin en iyi çözüm yolu, bağımsızlığı zamana bırakmaktır.

Fakat zaman da rodezyalı beyazların işine gelmemektedir. Çünkü zaman geçip siyahlar ekonomik ve siyasal çıkarlarım daha iyi anladıkça, Rodezyaya verilecek bağımsızlık beyazların elinden o kadar çok şey alıp götürecektir. İşte bunun içindir ki koyu bir ırkçı olan Ian Smith'in liderliğindeki beyazlar, İngilterenin bağımsızlık sevdasından hiç değilse şimdilik vazgeçmeleri yolundaki bütün çabalarına rağmen, geçen' hafta, kendi üstünlüklerine dayanan bir bağımsızlık ilân etmişlerdir.

İian Smith hükümetinin bu davranışı İngtttereyi çok zor durumda bırakmıştır. Çünkü Rodezya ingiliz egemenliği altında bir ülke olduğuna göre, Salibsbury hükümetinin yaptığı, açık bir isyan hareketinden başka birşey değildir.

Bir zamanlar, üzerinde güneş batmayan Büyük Britanya İmparatorluğunda tahtın otoritesine karşı isyan, ülkenin en büyük suçu sayılır ve isyancılar hemen ölüm cezasına çarptırılırdı. Kanunlarını gelenekten alan İngilterede durum hâlâ böyledir. Fakat Wilson'ın başkanlığındaki İşçi hükümet, lan Smith'i âsi ilân etmekle beraber, şimdiye kadar, onu yakalayıp cezalandırmak konusunda en ufak bir çaba harcamış değildir.

..kasap mal derdinde

İngilterenin Rodezya isyanı karşısında kuvvet kullanmamasını haklı göstermek için söylediği şeylerin bir kısmında gerçek payı yok değildir. Eğer İngiltere İan Smith'i zorla yola getirmek için Rodezyaya kuvvet yollarsa, bu ülkede geniş çaplı bir siyah-beyaz çatışmasının çıkabileceği, hiç yoktan bir ikinci Kongo olayının doğabileceği söyle-

nebilir. Fakat İngiltereyi kuvvet kulanmaktan alakoyan asıl sebep, hiç şüphesiz, başka taraflarda aran mahcur. Bugün İngilterede rodezyalı beyazlarla çıkar ve duygu bağları olanların sayısı hiç de küçümsenemeyecek ölçüdedir. Üstelik, eğer bugün kuvvet kullanılır ve buna rağmen lan Smith duruma hâkim olursa, o zaman ileride Rodezya ile bir daha ekonomik ve siyasal bağlar kurmak kolay olmayacaktır. Nihayet, bir kere bağımsızlık tohumları atıldığına göre, lan Smith kuvvet yoluyla işbaşından uzaklaştırılırsa yönetimi bundan sonra siyahlara bırakmak gerekecektir ki, bu da İngilterenin hiç işine gelmemektedir. İşte İngiltereyi kuvvet kullanmaktan alakoyan, buna karşılık rodezyalı beyazlara Londranın otoritesine kafa tutmak cesaretini veren asıl sebepler bunlardır. Yoksa, ingiliz çıkarları söz konusu olunca Adende askerî yönetim kurmaktan kaçınmayanların yalnızca insanlık düşünceleriyle Rodezyada kuvvet kullanmadıklarını düşünmek, fazla safdillikten başka birşey olamaz.

İngilterenin, yakın tarihte, içinden çıkamadığı meseleleri Birleşmiş Milletlerin üzerine yıkmak gibi kötü bir alışkanlığı belirmiştir. Bunun ilk örneği, Filistindir. İngiltere, bu ülkede birbirine düşman iki topluluk kurduktan sonra işin sorumunu Birleşmiş Milletlere yıkarak ortalıktan kayboluvermiştir. Keşmir anlaşmazlığı da aynı yönde, içler acısı bir anlaşmazlıktır. Kıbrısta iki topluluğun arasına ayrılık tohumları ektikten sonra kendi üslerini korumak için neler yaptığı hâlâ hatırlardadır. Bu örnekler ortada dururken, İngilterenin Rodezya meselesini Birleşmiş Milletlere götürürken söylediklerine inanmak, kolay olmasa gerektir.

Tedbir ve karşı tedbir

İngilterenin Rodezya meselesini neden Birleşmiş Milletlere götürdüğü konusundaki bir soruyu, ingiliz yöneticileri, "eğer biz götürmeseydik, nasıl olsa bir başkası götürecekti" diye cevaplandırmışlardır. Bu cevap belki doğrudur ama, doğrunun tamamı değildir. İngiltere, Güvenlik Konseyinin karşısına kuzu postuna bürünerek çıkmakla, herkesi kendi görüşüne, yani lan Smith'e karşı siyasal ve ekonomik tedbirler almakla yetinmek görüşüne daha kolayca yanaştırmıştır. Ekonomik ve Sosyal Meclisin ezici çoğunlukla yaptığı kuvvet kullanmak tavsiyesi, Güvenlik Konseyinde unutulup gitmiştir. Zaten, Konseyin devamlı üyeleri şu sırada başlarına yeni bir anlaşmazlık konusu çıkmasını istemedikleri için de, şimdi dünya devletleri yeni Rodezya devletini tanımamakla ve onunla ekonomik bağıntılara girişmemekle yetineceklerdir.

Milletlerarası barış ve güvenliğe aykırı davranışlarda bulunan devletlere karşı uygulanan ekonomik ve politik tedbirlerin olumlu sonuca ulaştığı şimdiye kadar pek görülmüş şeylerden değildir. Londradaki Rodezya hesaplarına el konulmakla, Rodezya tütününe boykot yapılmakla, Rodezya Sterlin bölgesinden atılmakla lan Smith ve arkadaşları dize getirilemezler. Çünkü, dünya devletlerinin bu konuda yapacakları işbirliği ne olursa olsun, içlerinden daima bir Portekiz, bir Güney Afrika Birliği çıkacaktır. Londra ve New York iş adamları, Rodezya ile yaptıkları ticareti Lisbon ve Johannesbourg üzerine çevirmeyi elbette ki pek güzel başaracaklardır. Nitekim, alınan bütün tedbirlere rağmen Güney Afrika Birliğini ırk aynımı politikasından vazgeçirmek bugüne kadar mümkün olamamıştır. Aynı tedbirlerin Rodezya için yürüyeceğini sanmak, gerçeklere gözyummak demek olacaktır.

Rodezyayı dize getirecek tek tedbir ,belki, dışarıdan aldığı akaryakıtı kesmek olabilir. Fakat İngiltere, olaylarda suçu olmayanları da cezalandırmak demek olacağı için, bu yola başvurmayacağını da açıklamış bulunuyor. Öteyandan, Zambia ve Malavi devletlerinin ekonomisi de Rodezyaya sıkı biçimde bağlı olduğu için, lan Smith'e uygulanacak tedbirler bu iki devleti de güç durumda bırakacaktır. Kısacası, hangi tarafından bakılırsa bakılsın, ekonomik tedbir Rodezya beyazlarını dize getirecek gibi görünmemektedir.

Tüli' den haberler

Yaşasın Kral!

12 Kasım, İsveç Kralının doğum günüdür. Bu münasebetle, Büyük Elçi Sternström ve eşi, Ankarada bir resmî kabul verdiler. Yabancı diplomatlar, Dışişleri Bakanlığı mensupları ve bazı politikacılar İsveç Kralına uzun ömürler dilediler. Misafirler arasında AP'li Prof. **Aydın Yalçın** da vardı. Biraz kasılarak yürüyordu. Görenler, bu kasılmanın nekadar süreceğini, Aydın Yalçının AP'lilikte karar kılıp kılmayacağını münakaşa ediyorlardı. Forum dergisindeki yazılardan, Siyasal Bilgiler Fakültesinden ayrılıp Amerikaya gidişten, 27 Mayıstan sonra Ankaraya dönüp MBK'ya yaklaşmaktan, sonra Alpaslan Türkeşin ideal arkadaşı olup birlikte bir gazete çıkarmaktan, sonra efendim, YTP'de Ekrem Alican ile ideal arkadaşlığına başlamaktan AP'nin iktisadi müşavirliğine gelinceye kadar geçen zaman çok uzun değil, fakat Aydın Yalçının grafiği hayli dalgalı. Bundan sonra nereye yöneleceğini soranlar pek haksız değil doğrusu!

İsveç Kralına uzun ömürler dilemeğe Dışişleri Bakanı İhsan Sabrı Çağlayangil de geldi. Fakat, Hariciye Köşkünde Venezuella Elçisi şerefine bir yemeği varmış, bu yüzden uzun kalmadı. İhsan Sabri Çağlayangil, el öpmeğe meraklı bir devlet adamı. El öpmesi de bir dışişleri bakanına yaraşır zariflikte!.

O akşam İsveç Elçiliğinde Neriman Ağaoğlunun da adı geçti, nedense. Galiba, Dışişleri Komisyonunda çalışacakmış ve milletlerarası bazı toplantılara katılacakmış.;. Haydi hayırlısı!.

Başkent sosyetesi gittikçe şıklaşıyor. İsveçlilerin partisinde bütün kadınlar birbirinden şıktı. Eski Madrid sefiremiz Müşerref Vergin ile kızı Nur Vergin, Güneş Terem, **Tuna** Köprülü, Suna Mardin, Muallâ Abut ilk anda göze çarpanlar arasındaydılar. Tuna Köprülü bugünlerde kanatlı bir elbise giyse iyi olacak, AP'nin başarısıyla daha kolay havalanırdı...

Geçmiş olsun

Devlet Balesinin güzel kuğusu Meriç Sümen bademcik ameliyatı olmuş, bir müddet dansedemiyecek. "Kuğu Gölü"ndeki danslarını Gülcan Tunççektçe bıraktı. Meriç Sümen bir yandan da düğün hazırlığında, bir kaç haftaya kadar evleniyor. Galiba, 1966 yılına değişik bit soyadıyla girecek...

Çiftetelli

Faize Moda Salonunun defilesi için Türkiyeye gelen norveçli mankenler, İstanbul, İzmir ve Ankarada hediyeye boğuldular. Nereye gittilerse, küçük-büyük bir hediye alarak, Norveçe hayli yüklü döndüler. Başta Avrupa güzeli Mette **Stenstern,** norveçli mankenlerin dans repertuarları da hayli zenginledi. Türkiyede göbek atmasını bile öğrendiler.

İsveç Büyük Elcisi ve eşi, **İhsan Sabri Çağlayangil ile**
Kralın şerefine!

Ankaradaki gecelerinden birinde Süreyya pavyonunda Kanat Gür orkestrasıyla çiftetelli oynayanları görünce onlar da aşka gelip ellerini şıkırdatmağa başladılar.

Kazan mülakatı

Geçirdiğimiz hafta bir akşam, eski Başbakan Suat Hayri Ürgüplüyü Süleyman Demirel ile Çankayadaki Kazan Restoranda yemek -yerken görenler neye karar vereceklerini bilemediler. Ürgüplü ve Demirelin yaranda bir de yabancı vardı, hararetli hararetli bir şeyler konuşuyorlardı. Ürgüplü biraz neşesiz görünüyordu. Güvendiği dağlara kar yağdığındanberi zaten yüzü hiç gülmüyor. Ürgüplü neşesizdi de, Demirel keyifli miydi, derseniz, AP'li Başbakan da biraz sinirli görünüyordu.

Tefoda defile

İstanbuldaki defilelerin sonuncusunu - belki de sondan bir öncekini - Übeyde Hanım Tefoda yaptı. Bu defileye en çok erkekler sevindi. Kadınlar elbiseleri seyrederken, onlar da bara oturup kadınları seyrettiler. Übeyde Haram, musevi gençkızlardan seçtiği mankenlerle ilgi topladı. Shirley Biçaço, İran Caino çok beğenildiler. Başta film yıldızlan, modaya ve böyle yerlerde görünmeğe meraklı kadınların hepsi, tabiî, Tefodaydı.

Sosyetede parti modası

İstanbul sosyetesinin, hürriyetini ve bir de kırmızı Jaguar arabasını çok seven, arkadaşlıkta da italyan arkadaşlardan hoşlanan kadınlarından İnci Keçeci, Avrupa dönüşü ilk partisini verdi. Şimdi yeni bir moda var: Evler dar geliyor, partiler dışarda veriliyor. İnci Keçeci de partisini Hiltonda verdi. Misafirleri arasında çoğunluk Yeniköy grupundaydı.

"Beyaz At'lı yorumlar

Faize ve Sevim kardeşlerin Bulvar Palas salonlarında yaptıkları defile çeşitli yorumlara yol açtı. Önce, 'Beyaz At" hikâyesi... Ayten Kaçmazın sırtında seyredilen "Beyaz At" adlı elbiseyi Gönül Yazar satın almış. "Bir şarkıcı böyle fırsatları kaçırmaz, reklâm için herşeyden faydalanır" diyenler de var, "Şarkıcılar, astronomik gelirleri yüzünden en şık ve pahalı elbiseleri giyebiliyorlar" diye cevap verenler de... Evet, "Beyaz At"ı Gönül Yazar satın almış ama, bazı AP'li haramlar da aynı mealden sipariş vermişler. Bakalım, AP'nin yeni sosyetesinde kaç tane "Beyaz At" olacak...

Faizenin defilesi
"My Fair Lady"

Defiledeki bir başka yorum da gelinlikler üzerinedir. Uzun zamandır hiç bir defilede gelinlik giymeyen manken Tülin Okanın bu sefer gelin oluşu biraz garip karşılandı. "Artık gelinlik çağı geçti" diyenler de var, "belki de yakında bir gelinlik giyer" diye cevap verenler de... Ankaranın gözde mankeninin. Dışişlerinden biriyle evleneceği ısrarla söyleniyor da...

Hem damat, hem kaynata

CKMP Çankırı senatörü Hazım Dağlı önce İstanbula, arkadan Bursaya gitti. Hazım Dağlı, Parlâmentonun bekâr üyelerindendir. Bir ara evlenmeğe karar vermişti, fakat IV. Koalisyonda Millî Savunma Bakanı olunca evlenmeğe vakit bulamadı. Bu arada oğlu Yağız Dağlı babasından daha çabuk davranıp, Evin Çelikbaş ile evlenmeğe karar verdi. Hazım Dağlı şimdi hem evlenmeğe, hem de oğlunu nişanlamağa hazırlanıyor. Yani hem damat, hem de kaynata olacak. Yağız Dağlı Evin Çelikbaş ile evlenirse, sosyetenin güzel kadınlarından Leylâ Çelikbaş da kaynana oluyor. Bir söylentiye göre, Bayan Çelikbaş bir de çocuk bekliyor. Böylece o da hem anne, hem de kaynana olacak. Bütün mutluluklar birarada!..

TRT'ciler başbaşa

TRTden Adalet Ağaoğlu, geçirdiğimiz haftanın sonunda evinde bir yemek verdi ve arkadaşlarına Uzak Doğu intibalarını anlattı. O akşam bir çok TRT'ci biraraya geldi. Başlıca konulardan birini de, tabii, AP-nin TRT'ye ait niyetleri teşkil etti. TRT'ciler rahat görünüyorlardı. Herhalde bu, niyetler ne olursa olsun, Anayasanın sağladığı güvenlikten doğan bir rahatlık olsa gerekti.

Rüzgâra tükürenler

Millî Kütüphane Müdürü iken, kütüphanenin sanatçı memurlarından ressam Münip Özbene hakaret ettiği için hakkında dâva açılan Adnan Ötüken -kendisi Cihad Bilgehan tarafından Kültür Müsteşarlığı görevine getirilmiştir ve halen bu görevdedir-. Mahkemece . mânevi tazminata ve masrafları ödemeye mahkûm edilmiştir. Bu arada Necdet Sançar, Abdülkadir Salgır ve Emin Arıkan gibi şahitlerin de ifadeleri Mahkemece müteber görülmemiştir. Ressam Münip Özben, şu günlerde, açacağı serginin hazırlıklarıyla meşguldür.

Filmcilik

2005 yılına kadar sinema

Önümüzdeki kırk yıl içinde sinema nasıl gelişecek, 2005 yılında bu geride kalan kırk yıla baktığımız vakit ne göreceğiz? Bu soruların cevabını verebilmek için aslında bir falcı veya kâhin olmak gerek. Ama sinemanın günümüze kadarki gelişmesinin kanunlarını inceden inceye bilenler için ne falcı, ne de kâhin olmadan da gelecekle ilgili bazı tahminler yapmak mümkündür. İşte, dünyanın sayılı sinema tarihçilerinden Georges Sadoul, geçenlerde yayımlanan "1965 ile 2005 yılı arasında dünya sinemasının tarihi" adlı yazısında bunu yapıyor. Fransız' sinema tarihçisinin yazısındaki tutumu da alışılmadık çeşitten: Sadoul yazısında, 1965 yılındaki bir sinemacının önümüzdeki kırk yıla ait tahminlerini söyler gibi davranmıyor da, sanki 2005 yılına varmışız ve geriye bakıyormuşuz gibi davranıyor. İşte, 2005 yılında 91 yaşında olması gereken Sadoul'ün 2005 yılında yazdıkları :

"Herkesin bildiği gibi, 1964'te 20 ülkede Louis Lumiere'in yüzüncü yıl dönümü ve aynı zamanda 'sinematografın yetmişinci yıldönümü kutlandı. Bilindiği gibi 1894'te 30 yaşında olan Lumiere o tarihte sinematograf üzerindeki çalışmalarına başlamıştı. 2004 yılında sinemanın yüzonuncu yıldönümü için hiçbir tören yapılmadı, çünkü sinemanın yüzüncü yıldönümü 1994-1995 de parlak bir şekilde kutlanmıştı.

Mademki en yaşlı sinema tarihçisi olarak benden bu son kırk yıl içinde sinemanın gösterdiği gelişmeyi anlatmamı istiyorsunuz, genç okuyucularım için işe özellikle, sinema coğrafyası denen şeyden başlıyacağım.

1949'da 'Sinema Tarihi' adlı eserimin ilk baskısını yaparken Hint ve Japon sinemaları üzerinde verdiğim bilgiler bir sayfadan fazla yer tutmuyordu. Oysa bu sinemalar o vakit dünyanın en önemli sinemaları arasında ver almaktaydı. Bu konudaki bilgilerimi genişletmek ve bu sinemalara lâyık oldukları yeri verebilmek için aradan beş, altı yıl geçmesi gerekti. Aynı şekilde 1980 yılında, 1964'teki baskıyı yeniden ele aldığım vakit bu 'Dünya Sinema Tarihi'nin. zenci Afrikasındaki sinemalara dört sayfadan fazla ayırmamış olduğunu büyük bir hayretle görmüştüm. Ama o vakitler, 'renkli ihsanlar için renkli filmler' parolası altında 1975 yılında bir 'zenci' filmleri dalgasının ortalığı kaplıyacağını bilebilir miydim? Zenci Afrikasındaki bu film yapımı kısa zamanda yılda 1250'ye varmıştır; bantu, amharik, swahili, manding, ulof ve daha on dilde filmler çevrilmektedir.

Yenilik düşkünleri bu yeni millî okullara hemen aşırı hayranlık duymağa başladılar. Fransızlar mandinglerin filmlerindeki renk duygusunu hayranlıkla karşılarken, amerikanlar da amharik dilindeki filmleri, ritm duygusu ve insancıl değerleri yönünden son derece beğendiler. Bununla birlikte, bantu sinemasının birkaç özel sinema salonu dışındaki seyirciye ulaşması için epey vakit geçti; fakat başarısı o kadar büyük oldu ki, 1980'de Oscar ödülü, Zulu'lu yönetmen Usman Sembud'un ölmez şaheseri 'Kasatuburu'ya verildi."

Inka sineması

Yazı şöyle devam etmektedir:

"Kendi hesabıma ben, nekadar usta bir sinemacı olursa olsun,Usman Sembud'a ve Zulu okulunun filmlerine karşılık 1980 yılından bu yana Peru'daki 'Cuzco okulu'na mensup İnka yönetmenlerini tercih ederim.' Çünkü bunların eserlerinde binlerce yıllık bir medeniyetin bütün inceliği bulunmaktadır. Qezocati ile Umimumbu Michupichu daha ilk eserlerinden başlıyarak bundan 25 yıl önce, Japon sinemasının ustaları olan Mizoguchi ile Ozu'nun inceliğine eriştiler. Aynı şeyi, 1980'den itibaren genç ve şaşırtıcı bir deha olan endonezyalı yönetmen Munindiah Renta'nın eserlerinde de görüyoruz.

1998 yılındanberi, sinemada en büyük moda, Amazonun bakir ormanlarında yaşıyan henüz okuma yazma bilmeyen kızılderililerin çevirdikleri filmlerdir. Fakat UNESCO'nun bunlara verdiği Levy Strauss ödülüne rağmen, Yukatanda genç bir Mayalı yönetmenler topluluğunun verdiği deneysel filmleri bunlara tercih ederim.

Borneo'daki Dayakların - çevir-

dikleri filmlerin 1999'danberi yalnız Hindistan, Madagaskar ve Novosibirskte değil, fakat Şili ve Alaskada da büyük bir başarı, kazandığını burada belirtmeliyim.

İngiltere. Birleşik Amerika, Japonya, Sovyetler Birliği,' Brezilya, Çin ve Hindistanda dört duvarda televizyona karşı rağbetin doğurduğu 1991 paniği'nin bugün artık sadece kötü bir rüya olarak hatırlanmasını memnunlukla karşılıyorum. Bu ülkelerden bazılarında, dört duvarda televizyon (4DTV), dört duvarlı denilen sinema salonlarının yarıdan çoğunun kapanmasına yol açmıştı. 'Dört duvarınızda dünya' parolası altında piyasaya sürülen yeni usul, Aydaki Tycho-Brahe şehrinin yakınma - 1998'de nüfusu 2 milyon- yerleşmiş olan teknisyenlerin yeryüzüne yeniden naklettikleri renkli ve üçboyutlu yayınları sayesinde tam olarak gerçekleştirilmişti. Yeryüzü insanları, 'lunovision' sayesinde dört kıtadaki istasyonlardan yayımlanan 100-200 program arasından istediklerini seçebiliyorlardı. Bu arada sırası gelmişken hatırlatalım ki, duvar televizyonunun (DTV) ilk denemeleri 1970 de yapıldı, 1976'dan sonra geniş ölçüde yayıldı, yatak odalarında bile tavanda televizyon (TTV) usûlünü geride bıraktı. '4DTV özellikle çocuklar arasında büyük bir rağbet kazandı. Aile içinde program seçmek konusunda çekişmelere yol açılınca, kullanılmayan eski otomobiller birer '4DTV salonu haline getirildi.

Kendilerine 'Dubarry'ler' adı verilen gençlerden meydana gelen 1995 nesli, pudralı perukalar, Louis XV stili elbiseler, dantelli gömlekler kullanarak ailelerini dehşete düşüren bu yeni nesil, Charles Chaplin, Max Linder ve Mack Sennett in siyah-beyaz filmlerine büyük bir hayranlık duymaktaydılar. Dubarry'lerin etkisi, seyircilerden çoğunun televizyonun ultra-modern şekillerinden vazgeçip, yemden karanlık salonlara dönmesinde büyük bir rol oynadı. Bunun üzerine televizyon, 4D3BTV (4 duvarda 3 boyutlu televizyon) adıyla yeniden taarruza geçti, fakat bu yeni usul öyle bir kargaşalık yarattı ki, 1980'de tam bir başarısızlığa uğramış olan kokulu televizyondan fazla seyirci toplayamadı."

Kozmorama'dan sferorama'ya

Georges Sadoul daha da ileri gitmekte ve şöyle demektedir:

"Dubarry'ler 1950 yıllarının cinerama veya kinopanorama gibi modası geçmiş usûllerinin yeniden canlanmasını sağlıyamadılar. Bunların yerine 1972'de kozmorama geçti. Kozmorama'ya duyulan rağbet gün geçtikçe artmaktadır, buna rağmen sferorama ile rekabet tehlikesi de taşımaktadır. 2001 yılında piyasaya sürülen sferorama usûlünde seyirciler 500 metre çapındaki bir kürenin ortasında oturmaktadırlar. Kürenin her yanı renkli, üçboyutlu ve kokulu film görüntüleriyle örtülüdür. Bununla birlikte seyircilerin oturduğu her yüne dönebilir alan onları ağırlıksızlık durumuna getirdiği, ayrıca sinema idaresinin bedava dağıttığı dondurmalara ilâç konduğu halde, seyirciler salondan ayrılırlarken çeşitli dengesizlik, baş dönmesi hissetmekten kurtulamamaktadırlar.

Kozmorama'nm büyük rağbet görmesinin sebebiyse, salonlarının çok rahat oluşudur. Bu salonlarda seyirciler yarım küre biçimindeki perdenin altında, döner koltuklarda filmi seyretmektedirler. Başlangıçta kozmorama'da tıpkı eski cinerama'larda olduğu gibi dünya gezisiyle ilgili filmler gösterilmekteydi. Kozmorama'ların yeryüzünde onbinlercesinin yapılışı, uzay pilotları Joe Smith -Birleşik Amerika- ile Ivan Popovun -Sovyetler Birliği- aydan getirdikleri filmlerin gösterilmesiyle başladı. Uzay pilotları bu filmleri yarım küre biçimindeki objektifi bulunan eski basit 8 mm. lik makinelerle çekmişler, stereofonik ses alma makineleriyle de ses almışlardı. Aya balayı seyahatlerinin, 1900'den önce Venedik yahut Niagaraya yapılan balayı seyahatlerinin yerini • henüz almadığı bir çağda seyirciler iki yıl boyunca gezegenimizin tozlu, sivri tepeler ve yanardağlarla çevrili yüzünde kendilerini yürür gibi hissetmekten usanmadılar.

Kozmorama'nın büyük başarı kazanan ilk hikâyeli filmi, fransız yönetmen Jean-Luc Godard'ın çevirdiği 'İhsan insandır' adlı filmiydi. Bilindiği gibi Tombuktu'da çevrilen ve Kurosawa'nm ünlü oyuncusu Toshiro Mifune'nin torunu Noh-nu Mifune'nin oynadığı bu film bir Amerikan - Sovyet ortak yapımıydı. Buna karşılık, kozmorama usulüyle çevrilen ve bir İsrail - Mısır ortak yapımı olan 'Kleopatra' 900 milyon dolarlık. bütçesine rağmen tam bir başarısızlığa uğradı. Çünkü seyirci sayısı 192 milyonu aşamadı. Bu rakkam çok düşüktür. Çünkü 2000 yılında gezegenimizin nüfusu 10 milyara ulaşmıştı ve ortalama olarak yılda 15 kere sinemaya gidiliyordu. Yıllık toplam seyirci sayısı 150 milyardı.

Teknikte devrim

Yazının bundan sonrası daha da ilginçtir:

"1970'denberi sinema, teknik yönden bir devrim geçirdi. Buna sebep, manyetik kuşak üstüne renkli görüntüler ve üçboyutlu sesler alan ses alma makinelerinin boylarının küçülmesi ve çok ucuza satılmasıydı. 1970 yıllarına doğru televizyonculukta ve stüdyolarda kullanılan ağır manyetoskopik kameraları görüp de bunların meselâ Şanghayda ki 'Cathay Optical Co." tarafından 'Cathayscope' boyuna indirilebileceğini kim düşünürdü? Bir bezelye ta

nesi büyüklüğünde olan bu makinelerin sahipleri, kalınlığı bir milimetrenin yüzde biri kadar olan manyetik kuşakların üstüne her çeşit havada, her yerde, her ışık altında, hattâ geceleyin bile renkli ve sesli film çekebilir ve görüntüler 50 metrekarelik perdelerin üstüne hemen yansıtılabilir. Görüntülerin ve seslerin kalitesi mükemmeldir. Cathayscope'ların iki mahzuru, fiyatının biraz yüksek oluşu -25 dolar- ve, boyları çok küçük olduğundan, kolaylıkla kaybolabilmesidir. Buna karşılık, bu makineler 23 saatlik projeksiyon sağlıyabilecek uzunlukta film alır. Oysa XX. yüzyılın sonlarına doğru Japonların piyasaya sürdükleri eigascope'lar ancak üç saatlik projeksiyon sağlamaktadır. Fakat eigascope'ların fiyatı çok ucuzdur ve bir sigara paketi büyüklüğündeki bu makineler yine bir paket sigara fiyatına satın alınabil mektedir. Eigascope'ların içinde yalnız bir 'sigara' vardır ve bir pantalon düğmesi büyüklüğünde olduk ları için bunlara 'buttonscope" adı verilmiştir. 1985'te ancak ilk örnekleri piyasaya sürülen eigascope'lar bütün dünyaca benimsenmiştir. Bunlar çok 'ufak bir para karşılığında günlük hayatin olaylarını, yıldönümleri, bebeklerin ilk adımlarını, gezintileri, turistik ve ilmî gezileri, XX. yüzyılın ilk yarısındaki fotoğraf makineleri kolaylık ve ucuzluğuyla tespit edilmektedir."

2005 yılından sonra

Sadoul'un kehaneti bu kadarla da kalmamaktadır. Yazı şöyle devam etmektedir:

"Yeni nesiller, buttonscope'ları, bir zamanlar posta pullarının biriktirilmesi gibi, biriktirmeye başlamışlardır. Geçenlerde Kuala Lampurlu genç bir malezyalının daha henüz 15 yaşında olduğu halde 150 bin buttonscope biriktirdiğini işittim. Bu delikanlının koleksiyonu arasında Shakespeare'in 'V.V.V.O.V. (Very, Very, Very Old Vic) tiyatrosu tarafından temsil edilen bütün eserleri, ünlü G.M.O. (Gabon Millî Orkestrası) tarafından çalınan Mozart ve Bach'ın bütün eserleri, 1993' de 150 millî ve uluslararası şampiyonada yapılan bütün futbal maçları, Griffith, Eisenstein, Marilyn Monroe, Greta Garbo, vs. nin bütün filmleri yer alıyordu. Fakat bu delikanlının elindeki bütün hazinelerin hepsinin tadına varmak mümkün müdür? Tek bir buttonscope'un seyredilip dinlenmesinin 2 saat sürdüğü gözönüne alınırsa, bu delikanlının yalnız üç yılda topladığı bütün kültür hazinesini görmek için 2000 yıl gerekmektedir.

Bilindiği gibi, 1995 yılındanberi lise ve üniversitelerde öğrenciler, eskiden olduğu gibi, ödevlerini yalnız elyazısı veya daktiloyla değil, buttonscope şeklinde de hazırlıyabilmektedirler.

Bu teknik gelişmelerin çoğu, 1994-1995 yıllarında, Edison'un filmlerini göstermeğe ve perde üzerine yansıtmağa başladığı yılların yüzüncü yıldönümü törenleri 70 başkentte yapılırken, tamamiyle gerçekleştirilmiş bulunuyordu.

2095 yılında sinema nasıl olacak? Bu konuda hiçbir şey diyemem. Geçen yüzyıl boyunca meydana gelen bütün gelişmeleri kim önceden görebilir ve söyliyebilirdi? Gutenberg'ten önce Avrupanın ve birçok milletin medeniyeti henüz sadece elyazmalarında muhafaza ediliyordu. Sonra basımevi medeniyeti başladı. Şimdi, son yüzyıldanberi sinema medeniyetinde yaşıyoruz. Oysa bu medeniyet bugün, 1 Ekim 2005 tarihinde henüz gelişmesinin başlangıcındadır."

Kötü şartlarda daha emniyetli yolculuk

FISK lâstikleri asfalt, stabilize veya ham yollara çok daha iyi intibak eder. Geniş tabanı, çelik tellerle takviyeli yanakları ve dişlerininözel şekli sayesinde FISK lâstikleri vasıtanızın motorunu yormadan tam çekiş sağlar. Sarsıntısız yolculuğu ve kolay viraj almayı temin eder. Bütün FISK lâstikleri kaymayı önliyecek şekilde hazırlanmıştır.

FISK lâstikleri, süper kauçuk POLI-B'nin tabii kauçuğa karıştırılması suretiyle elde olunan, yepyeni bir terkiple imal edilir. FISK markasını **taşıyan** her **lâstiğin** gövdesinde **sadece** ve sadece **naylon** iplikler kullanılır. Bu sayede FISK lâstikleri her türlü darbelere ve frenin yıpratıcı tesirlerine karşı çok dayanıklıdır.

FISK ARABA **KULLANANLAR İÇİN BİR NİMETTİR.**

FISK
LÂSTİKLERİ

(Manajans **1719)** — 638

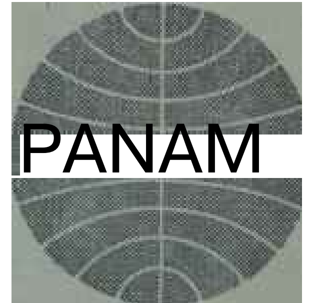
Saatte
bir buçuk milyon kilometre

Bize kimse yetişemez.

Geçen yıl, 14 milyar yolcu/kilometrelik uçuş yaptık. Bu, saatte bir buçuk milyon kilometre demektir. Taşıdığımız yolcu sayısı ise, 5 milyon 250 bindir ki hiçbir havayolu bu rakama yaklaşamamıştır... Bugünkü durumumuz, 1965'de neticenin daha da parlak olacağını gösteriyor.

Bu yıl 50 milyonuncu yolcumuzu taşıdık. Nereye giderlerse gitsinler, PANAM yolcuları, seferlerin çok gelişmiş, seyahatin çok kolaylaşmış olduğunu görecekler-dir. Evvelce gidilemiyen yerlere dahi bugün muntazam seferimiz vardır. Bizimle kilometresi 25 kuruş gibi cüzi bir ücretle 128 şehir, 87 memleket ve 6 kıtadan herhangi birine gidebilir; dilediğiniz gün, Doğu ve Batı yönlerinden bir dünya turuna başlıyabilirsiniz.

Esasen hangi yönden ele alırsanız alınız, dünyanın en tecrübeli havayolu yalnız bir tanedir.

Dünyanın en tecrübeli havayolu

Atlantikte Birinci Pasifikte Birinci Latin Amerikada Birinci Dünya Turunda Birinci

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

(Yeni Ajans 6311) — 629

7 Milyon liralık yeni DEV çekiliş için

Son para yatırma tarihi

1965 ARALIK 31 CUMA

Bu yeni fırsatı kaçırmayınız... 31 Aralık tarihine kadar TÜRKİYE İŞ BANKASINDA hesap açtırarak 7 Milyon liralık yeni DEV ÇEKİLİŞE mutlaka katılınız. Zengin ve cazip ikramiyeleri kazanma şansınızı artırmak için tasarruflarınızın tamamını TÜRKİYE İŞ BANKASINA yatırınız. İŞ BANKASINDAKİ her 200 liranız için ayrı bir kur'a numarası alırsınız.

Yeni Dev Çekilişte:

50 APARTMAN DAİRESİ
5 ADET 100.000 LİRA
10 ADET 50.000 LİRA
50 ADET 10.000 LİRA
100 ADET 5.000 LİRA
500 ADET 1.000 LİRA
ayrıca 15.000 adet para ikramiyesi